

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

**Komparace anglické, ruské a české slovní zásoby
v oblasti motoristického sportu**

**The Comparison of the English, Russian and Czech
Vocabulary in the Field of Motorsport**

Zuzana Kulichová

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Rozboudová, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na
vzdělávání – Ruský jazyk se zaměřením
na vzdělávání

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Komparace anglické, ruské a české slovní zásoby v oblasti motoristického sportu* vypracovala pod vedením PhDr. Lenky Rozboudové, Ph.D., samostatně, a to za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 10. února 2016

.....
Zuzana Kulichová

Mé poděkování patří PhDr. Lence Rozboudové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a ochotu, které mi v průběhu zpracovávání této práce věnovala. Poděkování patří i Ing. Tomáši Richterovi za odborné konzultace a povolení využít při zpracovávání této práce materiály, jež nejsou veřejně přístupné.

10. února 2016

.....
Zuzana Kulichová

ANOTACE:

Tato bakalářská práce pojednává o anglické, ruské a české slovní zásobě v oblasti motoristického sportu, především pak formule 1. Teoretická část práce se zabývá lexikologií jako lingvistickým vědním oborem, jejím významem a disciplínami. Dále jsou zde podrobně rozebírány způsoby vzniku nových lexikálních jednotek, zvláštní důraz je kladen na přejímání slov. V teoretické části je rovněž charakterizováno prostředí formule 1, rozšíření tohoto sportu a jeho stručný historický vývoj. Praktická část práce se věnuje komparaci lexikálních jednotek v anglickém, ruském a českém jazyce. U každé z vybraných jednotek je přehledně uveden její význam, původ a příklad jejího využití v kolokacích. Cílem práce je nejen porovnat slovní zásobu jednotlivých jazyků, ale i určit, do jaké míry ovlivňuje anglická slovní zásoba v této oblasti slovní zásobu ruskou a českou.

KLÍČOVÁ SLOVA:

přejímání slov, lexikologie, sport, formule 1, anglický jazyk, ruský jazyk, český jazyk

ANNOTATION:

This bachelor thesis deals with the English, Russian and Czech vocabulary in the field of motorsport, especially Formula 1. The theoretical part of the thesis concerns lexicology as a part of linguistic, its significance and disciplines. Then it describes the process of word formation in detail, mainly the process of borrowing. In the theoretical part there is also described the environment of Formula 1, distribution of the sport and its historical development in brief. The practical part of the thesis compares lexical units in English, Russian and Czech. Each of the chosen units contains its meaning, origin and an example of the use of the unit in a collocation. The aim of the thesis is not only to compare the vocabulary of different languages, but also to determine the measure in which English influences the Czech and Russian vocabulary in this field.

KEYWORDS:

borrowing, lexicology, sport, Formula 1, English, Russian, Czech

Obsah

1	Úvod	7
<i>I. Teoretická část</i>		
2	Lexikologie.....	9
2.1	Slovo jako základní lexikální jednotka	10
2.2	Způsoby tvoření slov	11
2.2.1	Způsoby tvoření slov v angličtině	12
2.2.2	Způsoby tvoření slov v ruštině	13
2.2.3	Způsoby tvoření slov v češtině.....	15
2.2.4	Porovnání slovotvorných procesů v AJ, RJ a ČJ.....	16
2.3	Rozvrstvení slovní zásoby.....	17
2.4	Termíny a profesionalismy	18
2.5	Přejatá slova	19
2.5.1	Přejímání slov do anglického jazyka	21
2.5.2	Přejímání slov do ruského jazyka	22
2.5.3	Přejímání slov do českého jazyka	24
3	Motorsport	27
3.1	Formule 1 – historie a současnost	27
3.2	Formule 1 – národnostní složení	28
<i>II. Praktická část</i>		
4	Komparace lexika AJ, ČJ a RJ v oblasti motorsportu	31
4.1	Rusko-česká homonymie	32
4.2	Rodové rozdíly v ruštině a češtině	32
4.3	Rozbor vybraných výrazů	33
4.4	Slovník termínů	47
5	Závěr	56
	Seznam použité literatury:	58

1 Úvod

Ačkoliv neexistují žádné oficiální statistiky, vědci zabývající se lingvistikou odhadují, že je v současné době na větších či menších územních celcích používáno více než šest tisíc jazyků.¹ V dnešním světě, jemuž vládne globalizace, pak nevyhnutelně dochází ke kontaktu mezi jednotlivými jazyky a jejich variacemi. Přirozeným způsobem tak při střetu jednotlivých lexikálních systémů dochází k jejich postupnému pronikání, rozšiřování, nebo naopak zanikání.

Bez procesu komunikace by se však lidstvo v dnešní době neobešlo. Především na poli vědeckém a technickém je vzájemná kooperace mezi vědci rozličných národností životně důležitá. Společným komunikačním médiem pak bývá nejčastěji jazyk označovaný jako *lingua franca*. Volba primárního jazyka dané doby se odvíjí především od přirozeného historického vývoje. V době počátečního vývoje medicíny jím byly řečtina a latina, v době rozvoje techniky pak hlavně angličtina.

Právě slovní zásoba v oblasti techniky, konkrétně tedy motoristického sportu, v němž hraje technika klíčovou roli, byla zvolena objektem zkoumání této bakalářské práce. Téma bylo vybráno s ohledem na pracovní zkušenosti autorky práce, která se čtyři roky pohybovala v mediálním prostředí formule 1, přišla do kontaktu s hlavními českými experty na poli motoristického sportu a účastnila se tiskových konferencí s piloty formule 1 konanými na území České republiky.

Hlavním cílem této práce je tedy přehledné zpracování anglické, ruské a české slovní zásoby používané v prostředí formule 1, které v současné době na knižním trhu zcela chybí. Existují sice výkladové technické slovníky, a to jak české, tak anglické či ruské, nicméně žádný z nich se úzce nespecializuje na termíny používané ve formuli 1 a zároveň žádný z nich nepřináší ani komparativní analýzu jednotlivých lexikálních jednotek všech tří jazyků.

Teoretická část této práce se zabývá lexikologií jako lingvistickým vědním oborem, jejím využitím a jejími jednotlivými disciplínami. Podstatnou část této kapitoly tvoří popis způsobů vzniku nových lexikálních jednotek, důraz je pak vzhledem k zaměření práce kladen na přejímání slov.

¹ srov. Crystal, D., 2007, s. 409.

Druhý oddíl teoretické části této práce tvoří obecná charakteristika motoristického sportu, popis hlavních specifik jeho královské disciplíny – formule 1, její stručný historický vývoj a analýza národnostního složení jejích participantů.

Praktická část provádí komparaci anglických, ruských a českých lexikálních jednotek používaných v oblasti formule 1. Každá jednotka je komplexně analyzována z pohledu svého významu, vzniku a ekvivalence s dalšími lexikálními jednotkami. Uvedeno je vždy i nejčastější využití daných jednotek v kolokacích či frázích.

Jednotlivé lexikální jednotky jsou excerpovány z tiskových zpráv týmů a pilotů formule 1, z českých či cizojazyčných sportovních zpravodajských portálů, z encyklopedií zaměřených na formuli 1. Výrazy jsou pak rozděleny do kategorií podle svého významu. Analýza slov je prováděna s využitím anglických, českých a ruských etymologických a výkladových slovníků. S ohledem na to, že této oblasti nebylo na poli lingvistiky věnováno příliš prostoru, není možné některé moderní výrazy vytvořené speciálně pro Světový šampionát formule 1 vyhledat v dosud vytvořených slovnících. V takových případech se autorka uchyluje k využití vlastních znalostí terminologie, technických i sportovních pravidel formule 1 a svých jazykových kompetencí v anglickém, ruském i českém jazyce.

Vzhledem k tomu, že je formule 1 nevyhnutelně spojena s nejmodernějšími technickými a technologickými výzkumy, lze předpokládat, že zde z lingvistického pohledu bude významnou roli hrát přejímání slovní zásoby z anglického jazyka, neboť ten je v současné době v této sportovní oblasti používán jako hlavní komunikační nástroj. Přejaté lexikální jednotky se postupně rozšiřují, nabývají na významu a s postupem času zřejmě i ve značné míře nahradí dříve vzniklou a běžně používanou terminologii ruskou či českou.

I. Teoretická část

2 Lexikologie

Tato část bakalářské práce se zabývá lexikologií jako jedním z klíčových oborů lingvistiky, jejími disciplínami a funkcemi při zkoumání jazykového systému, a to jak v rovině obecné, tak v rovině individuální, tedy zaměřené na jazyk anglický, ruský a český.

Už při samotné snaze přesně vymezit pole působnosti tohoto vědního oboru lze narazit na fakt, že každý lingvista definuje lexikologie odlišně. V základech se sice většina vymezení shoduje, nicméně liší se v tom, kam až tato jazykovědná disciplína sahá a do jaké míry se prolíná s ostatními lingvistickými obory. Tedy zda daná problematika ještě spadá do kompetence lexikologie, či už přesahuje její pole působnosti a začínáme mluvit o jiné lingvistické disciplíně, například syntaxi. Tato nejasná hranice mezi jednotlivými jazykovými disciplínami je patrná především u jazyka anglického, který na rozdíl od jazyka ruského či českého patří mezi jazyky analytické.

Pokorný uvádí následující definici tohoto vědního oboru. „Lexikologie /rec. adj. lexikos = vztahující se ke slovu/ jako obor lingvistiky zkoumá jeden ze subsystémů jazyka – subsystém lexikálně sémantický, slovní zásobu určitého jazyka, a to jako celek i vztahy mezi jejími prvky. Lexikálně sémantický subsystém ... tvoří jakési spojení mezi jazykem a myšlením...“²

Hauser na lexikologii (nauku o slovní zásobě) pohlíží jako na jednu z hlavních jazykovědných disciplín, předmětem jejíhož zkoumání jsou „obsah, forma a funkce pojmenovávacích jednotek a jejich vzájemné vztahy.“³

Dále pak Hauser v rámci lexikologie vyděluje několik samostatných oborů, a to: sémaziologii, sémantiku (nauku o významu), onomaziologii (nauku o pojmenování), frazeologii (nauku o frazeologických jednotkách), etymologii (nauku o původu slova), onomastiku (nauku o vlastních jménech) a lexikografii (nauku o slovníku).⁴

² Pokorný, L., 1979, s. 1.

³ Hauser, P., 1980, s. 7.

⁴ Hauser, P., 1980, s. 7.

2.1 Slovo jako základní lexikální jednotka

V dnešním dynamicky se rozvíjejícím světě, obzvláště pak v oblastech vědecko-technických, neustále vzniká potřeba pojmenovávat nové skutečnosti extralingvistické reality a právě lexikologie (onomaziologie) je tou vědní disciplínou, jež se s těmito požadavky musí vypořádávat. Pokud by nedocházelo k vytváření nových pojmenování, nové jevy či věci by se tak ve své podstatě nikdy nemohly stát součástí lidské komunikace.

„Při pojmenovávání určitého předmětu objektivní skutečnosti vzniká hláskový komplex, sled hlásek, který je jazykovým vyjádřením této skutečnosti. Jde přitom o postup od pojmu k výrazu, k označení, kdy hláskový komplex představuje jazykové vyjádření, pojmenování předmětu přes pojem ... Zároveň tento hláskový komplex jako zobecněná struktura existuje jako součást, jednotka slovní zásoby, tedy existuje jako slovo. Slovo je lexikální abstrakce.“⁵ V komunikačním procesu jsou tedy jednotlivé abstraktní systémové lexikální jednotky (slova) realizovány jako pojmenování, tedy jednotky funkční.

Slovo, jakožto lingvistický útvar komplexní povahy, je vždy definováno nepřesně, neboť vyjádřit všechny jeho funkce a vlastnosti z pohledu veškerých jazykovědných disciplín, v nichž má tento pojem své místo, je nereálné. Relevantním pro tuto bakalářskou práci je však pouze definice z pole lexikologického. Slovo tak Fomina definuje jako „кратчайшую единицу речи, представляющую собой звуковое выражение понятия о предмете или явлении объективной действительности, обладающую значением, воспроизводимостью, непроницаемостью, лексико-грамматической отнесенностью и одинаково понимаемую коллективом людей, объединенных исторической общностью.“⁶

I u takových jazykových jednotek, jakými jsou slova, lze vymezit hned několik obecných vlastností. Každé slovo má svoji formu, tedy jasně danou hláskovou stavbu (*vozidlo*, *vzduchotěsný*, *předjíždět*) a obsah, tedy významovou složku, která je vždy těsně propojena s daným jazykem (v RJ – *mpacca*, v ČJ – *trať*, v AJ – *track*). Pokud má jedno slovo více významů, hovoří se o tzv. polysémii (mnohovýznamovosti) nebo homonymii. V případě, že je naopak určitý jev

⁵ Ман, О., 1976, s. 5.

⁶ Фомина, М.И., 1973, с. 5-6.

označován více různými slovy, popisují tuto skutečnost lingvisté jako tzv. synonymii.⁷

Kromě formy a obsahu je každé slovo definováno i svou mluvnickou charakteristikou, tedy každé slovo nese jistý mluvnický význam (pád, rod, číslo, případně čas, osobu, způsob). Další vlastností slova je jeho samostatnost, jejímž důkazem je možnost přemístit danou lexikální jednotku ve větě. Z hlediska fonetiky lze samostatnost slova dokázat i přítomností jednoho hlavního přízvuku. Z pohledu pravopisu se samostatnost slova projevuje tím, že je z obou stran odděleno mezerou.⁸

Na základě výše uvedených poznatků Hauser uvádí následující definici slova: „Slovo je základní pojmenovávací jednotka tvořená skupinou hlásek (zřídka hláskou jednou) s jednotným významem zřejmým a srozumitelným pro uživatele jazyka. Má svou gramatickou stavbu a odlišuje se od jednotek jiných jazykových plánů významovou samostatností.“⁹

Většina britských či amerických lingvistů se ztotožňuje s definicí Peprníka: „Slovo je kombinací zvuků (zřídka i jednoho zvuku) nebo její reprezentací v písemné podobě. Tato kombinace přitom vyjadřuje a přenáší význam. Je jednotkou, která není rozdělitelná na menší použitelné části, ačkoliv ji lingvisté rozkládají na morfémy (jeden či více).“¹⁰

2.2 Způsoby tvoření slov

Přirozenou součástí slovní zásoby každého jazyka je jeho postupné obohacování. S postupem času se jazyk jako systém musí přizpůsobovat extralingvistickým skutečnostem, stejně tak i vlivu ostatních jazykových systémů, které v různých obdobích historie hrají vždy větší či menší roli v závislosti na významu a moci národa využívajícího daný komunikační prostředek. Způsobů obohacování slovní zásoby existuje velké množství a jejich význam se liší především podle typologického zařazení daného jazykového systému.

⁷ srov. Hauser, P., 1980, s. 9-10.

⁸ srov. Hauser, P., 1980, s. 10-11.

⁹ Hauser, P., 1980, s. 12.

¹⁰ srov. Peprník, J., 2001, s. 8. (Jedná se o překlad autora práce. Originální znění citace: Word is a combination of sounds (rarely a single sound), or its representation in writing, that symbolizes and communicates a meaning. It is not divisible into smaller units of independent use, although linguists would analyze it further into morphemes (one or several).)

2.2.1 Způsoby tvoření slov v angličtině

V anglickém jazyce jsou obvykle rozdělovány způsoby tvoření slov do dvou skupin, a to podle frekvence výskytu. První skupina nese označení *major word-formation processes*, tedy hlavní způsoby tvoření slov. Do tohoto oddílu Quirk a Greenbaum¹¹ řadí čtyři typy vzniku nových lexikálních jednotek:

- 1) **Compounding** (skládání) – proces, při němž spojením dvou již existujících lexémů vzniká lexém nový (např. *head* /hlava/ + *ache* /bolest/ = *headache* /bolest hlavy/).
- 2) **Affixation** (afixace; podtypy suffixation, prefixation, infixation) – proces, který k vytváření nových slov využívá připojování prefixů, sufixů či infixů k již existujícím slovním základům (např. *perfect* /dokonalý/ + *im-* /negativní prefix/ = *imperfect* /nedokonalý/).
- 3) **Conversion** (konverze; podtypy – partial, full) – proces, který využívá změny slovního druhu (*play* /verbum – hrát/, později *play* /noun – hra/).
- 4) **Borrowing** (přejímání) – proces, při němž slovo využívané v jednom jazyce přechází i do slovní zásoby jiného jazyka (např. *robot* původem české slovo využívané v angličtině).

Do druhé skupiny, označované jako *minor word-formation processes* (vedlejší způsoby tvoření slov), podle Quirka a Greenbauma¹² patří rovněž čtyři typy, a to:

- 1) **Back-formation** – proces, během kterého vzniká nový lexém odstraněním sufixu z již existujícího lexému (např. ze slova *babysitting* vzniká verbum *to babysit* odseknutím přípony –ing).
- 2) **Blending** – proces, kdy dochází ke splynutí dvou již existujících lexémů, obvykle zde svou roli hraje i zkracování (např. *smoke* + *fog* = *smog*).
- 3) **Shortening** (podtypy abbreviation, acronyms, clipping) – proces, kdy dochází ke zkracování již existujícího lexému (např. *ppl* /abbreviation slova *people*/, *NATO* /acronym názvu *North Atlantic Treatment Organization*/, *flu* /clipping slova *influenza*/).

¹¹ srov. Quirk, R., Greenbaum, S., 1990, s. 20 – 70.

¹² srov. Quirk, R., Greenbaum, S., 1990, s. 71 – 77.

- 4) **Reduplication** – způsob tvoření slov užívaných v neformálních sférách komunikace, který je závislý na zvukové stránce komunikace, dochází zde k opakování konkrétních zvuků (např. *pit-pat /tʌp, tʌp* – zvuk tiché chůze/).

2.2.2 Způsoby tvoření slov v ruštině

Způsoby obohacování slovní zásoby ruského jazyka dělí Man¹³ na několik základních typů a podtypů, a to především podle toho, jedná-li se o jednoslovná či víceslovná pojmenování. Morfologické způsoby vzniku jednotlivých pojmenování vyděluje následující:

1) **Odvozování slov / derivace** (аффиксация)

- a) **Prefixace** (префиксация) – proces, během kterého vznikají nová slova připojením přípony k již existujícímu slovnímu základu (např. *резать* + *вы-* = *вырезать*).
- b) **Suffixace** (суффиксация) – proces, při kterém nový lexém vzniká připojením přípony k již existujícímu slovnímu základu (např. *чай* + *-ник* = *чайник*).
- c) **Odvozování předponami a příponami** (префиксально-суффиксальный способ) – proces, který ke slovnímu základu připojuje jednak předponu, jednak příponu (např. *побережье /по берегу/*).
- d) **Odvozování bez přípony** (безаффиксный способ) – proces, při němž se k tvorbě nového slova z již existujícího slovního základu nevyužívají prefixy ani sufixy, dochází jen ke změně jeho tvaroslovné charakteristiky (např. *вывоз*).

2) **Skládání slov** (словосложение) – proces, který při vytváření nových slov využívá spojení dvou již existujících plnovýznamových slovních základů. Složeniny můžeme rozdělit na dva typy:

- a) **Nevlastní složeniny / spřežky** (несобственно сложные слова) – pojmenování, která vznikla juxtapozicí slov, jež se vyskytovala v původním

¹³ srov. Man, O., 1976, s. 23-91.

slovním spojení (např. *сумасшедший /с ума сшедший/*).

- b) **Vlastní složeniny** (собственно сложные слова) – složeniny, jež nemůžeme zpětně rozložit na složky bez jejich formální změny (např. *сухофрукты /сухие фрукты/*).

- 3) **Přechod slova k jinému slovnímu druhu** (переход одной части речи в другую часть речи) – např. *ванная* (substantivum) od *ванная* (adjektivum) *комната*.

Kromě morfologických způsobů tvoření nových lexikálních jednotek uvádí Man¹⁴ ještě další způsoby, a to:

- 1) **Zkracování slov** (аббревиация) – nová pojmenování (typicky v psané podobě) vznikají na základě spojování zkrácených částí víceslovného pojmenování, přičemž vznikají následující druhy:

- a) **Zkratky** (аббревиатуры) – vznikají spojením počátečních písmen výchozího víceslovného pojmenování (např. *МГУ /Московский государственный университет/*).
- b) **Zkratková slova** (сложносокращённые слова) – mají povahu slov, mohou se tedy skloňovat a využívat k odvozování dalších slov (např. *вуз /высшее учебное заведение/*).
- c) **Zkráceniny** (условные сокращения) – vznikají zkrácením jednoslovného pojmenování (např. *стр. /страница/*).
- d) **Značky** (условные знаки/символы) – nejazykové prostředky pojmenování s přesně vymezeným významem, které se využívají hlavně v terminologii (např. *+* */plus/*).

¹⁴ srov. Man, O., 1976, s. 23-91.

- 2) **Přenášení významu slov** (перенос значения слов) – dochází ke vzniku nového významu již existujícího pojmenování (např. *яблоко* /jablko/ a *глазное яблоко* /oční bulva/).
- 3) **Rozpad slova na homonyma** (распад слов на омонимы) – v průběhu historie došlo k postupnému oddělení významů slova (např. *лавка* /lavice/ i /obchod/).
- 4) **Přejímání slov** (заимствование слов) – proces, při němž slovo využívané v jednom jazyce přechází i do slovní zásoby jiného jazyka (např. *принтер* z anglického /printer/).
- 5) **Tvoření víceslovných pojmenování** (образование составных наименований) – vznikají spojením několika slov (např. *двигатель внутреннего сгорания*).
- 6) **Protikladný vztah mezi pojmenováními a jeho řešení / pojmenování univerbizační a multiverbizační** (универбизационные и мультивербизационные наименования) – např. *давать раздражение* – *раздражать*.

2.2.3 Způsoby tvoření slov v češtině

Způsoby vzniku nových lexikálních jednotek v českém jazyce dělí Hauser¹⁵ následujícím způsobem:

1) Tvoření nových slov

- a) **Odvozování** – tvoření slov pomocí prefixů, sufixů, koncovek a jejich vzájemnou kombinací (např. *učí.t* – *učí.tel*).
- b) **Skládání** – tvoření slov ze dvou či více základových slov (složeniny vlastní – např. *plynoměr* – a složeniny nevlastní/spřežky – např. *pravděpodobný*).
- c) **Zkracování** – užívané primárně v psaném jazyce (iniciálové zkratky – např. *ČR* /Česká republika/ – skupinové zkratky – např. *Spofa* /Spojené farmaceutické závody/).

¹⁵ srov. Hauser, P., 1980, s. 97-168.

- 2) **Přejímání slov z jiných útvarů** – proces, kdy do spisovného jazyka pronikají slova z obecné češtiny či slangu (např. *pomlázka, šohaj*).
- 3) **Přejímání slov z jiných jazyků** – proces, při kterém do češtiny pronikají slova z jiných jazyků (*pizza* z italštiny).
- 4) **Vznik nových významů slov** – proces, při němž se rozšiřuje počet významů daného slova (např. *pokoj /klid i místnost/*).
- 5) **Tvoření víceslovných pojmenování** – vznikají spojením několika slov (např. *reflexní vesta*).

2.2.4 Porovnání slovotvorných procesů v AJ, RJ a ČJ

Způsobů vytváření nových lexikálních jednotek je v rámci každého jazyka zpravidla několik a zároveň v rámci jednotlivých jazykových systémů hrají tyto způsoby majoritní či minoritní roli v závislosti na typologickém zařazení daného komunikačního prostředku. Příkladem může být jev zvaný konverze, kterého angličtina, jakožto germánský analytický jazyk, využívá do značné míry častěji než čeština či ruština, jež patří do skupiny slovanských jazyků a v rámci jazykové typologie pak patří k jazykům syntetickým. Ve všech těchto jazycích se sice konverze využívá, nicméně v ruštině i češtině hraje tento způsob tvoření nových lexikálních jednotek význam spíše marginální. Příkladem mohou být slova *love* (v angličtině – substantivum i verbum), *kolem* (v češtině – substantivum, adverbium i prepozice) nebo *пабочуи* (v ruštině – substantivum i adjektivum).

Pro angličtinu je pak konverze (conversion) společně se skládáním (compounding), odvozováním (affixation) a přejímáním (borrowing) typickým způsobem využívaným při tvoření nových lexikálních jednotek. Ruština a čeština sdílí v tomto ohledu způsob zvaný odvozování a obzvláště v posledních letech pak přejímání. Ostatní způsoby hrají v rozvoji slovanských (syntetických) jazyků roli minoritní.

2.3 Rozvrstvení slovní zásoby

Slovní zásobu definuje Фомина jako „Совокупность слов, входящих в состав языка.“¹⁶ Z pohledu individuální lidské bytosti lze slovní zásobu rozdělit na aktivní (běžně užívanou) a pasivní (takovou, jíž běžný uživatel rozumí, avšak sám ji aktivně v komunikaci neupotřebuje).

Podle vnitřního uspořádání vyděluje Hauser¹⁷ stabilní část slovní zásoby, tedy jádro, a ostatní proměnlivou slovní zásobu, tedy periferii. Jádro je charakterizováno:

- 1) **původem a trvalostí slov** – jádro lexika tvoří slova stará, jež jsou součástí slovní zásoby již dlouhá časová období,
- 2) **strukturou slov** – jádro slovní zásoby tvoří převážně slova nemotivovaná, z nichž dále mohou odvozováním či skládáním vznikat další slova,
- 3) **významem slov** – jádrem lexika jsou především slova označující nejdůležitější skutečnosti v lidském a společenském životě,
- 4) **užíváním slov** – jádrová slova jsou klíčová pro každodenní komunikaci, frekvence jejich užívání zabírá zhruba 90% celkového počtu užívaných slov.

Slovní zásobu lze rozdělit podle několika kritérií, a to například podle územního rozšíření (celonárodní slovní zásoba a nářeční slovní zásoba), z hlediska sociálního a pracovního rozšíření (profesionalismy, argot, slang), z pohledu dobového vymezení (zastaralá slova – archaismy, historismy – a nová slova – neologismy), podle expresivně stylistického zabarvení (slovní zásoba neutrální, hovorová, publicistická, odborná, knižní, slovní zásoba uměleckého stylu a prostředky administrativního stylu). Podle emocionálního zabarvení lze vydělit slova lichotná, domácká, eufemismy, slova hanlivá, lidová, hrubá, nadávky. Podle původu se pak lexikum dělí na slovní zásobu vzniklou na půdě daného státu a slovní zásobu přejatou.¹⁸

Vzhledem k povaze této bakalářské práce se její další části zabývají pouze pro ni relevantními vrstvami slovní zásoby, a to slovními jednotkami, jež spadají do kategorie terminologie, a slovní zásobou přejatou, neboť hlavním cílem této práce je

¹⁶ Фомина, М.И., 1973, с. 4.

¹⁷ srov. Hauser, P., 1980, s. 14-15.

¹⁸ srov. Ман, О., 1976, s. 167-205.

objasnit, do jaké míry je lexikum jednotlivých jazyků v oblasti formule 1 a motorsportu obecně ovlivněno jinými jazyky.

2. 4 Termíny a professionalism

Z pohledu sociální diferenciacie je možné v každém jazyce jasně vydělit skupinu slov s označením professionalism. Tato slova typicky užívají lidé, jež spojuje určitá oblast lidského života, tedy buď sféra pracovní, nebo volnočasová. Mnohé professionalism lze zařadit rovněž ke slovním jednotkám označovaným jako slang, tedy k nespisovné slovní zásobě, která se užívá především v mluveném projevu. V psané komunikaci je vhodnější užívat terminologické názvy, tedy slova spadající do spisovného jazyka.¹⁹

Důvodů pro vznik profesionálních pojmenování uvádí odborná literatura hned několik. Mezi ty nejfrekventovanější patří snaha zjednodušit daný jev a usnadnit tak jeho přenos v toku komunikace a dále záměr docílit co největší vědecké přesnosti a specifikace. Nejčastěji se tato hovorová slova využívají v publicistickém stylu, a to především ve sportovních sekcích novin a časopisů.²⁰

Termíny jsou lexikální jednotky užívané k odbornému označení jevů, předmětů a dějů v určité profesionální oblasti. Zpravidla jsou to slova jednoznačná, neboť klíčovou roli v komunikaci odborníků hraje přesnost a preciznost pojmenování jevů extralingvistické reality. Tato slova rovněž nenesou žádné citové zabarvení. V mnohých oblastech, z nichž jednou je právě i oblast vrcholného motorsportu, je velmi důležitým znakem využívaných termínů i možnost snadného a rychlého přenosu daného termínu v procesu komunikace. Proto často dochází k jejich zkracování. „Применение метода аббревиатур при построении научно-технических терминов в основном объясняется стремлением к краткости термина. Этому же добиваются устранением одного или нескольких элементов из основного термина.“²¹ Příkladem takového zkráceného termínu je například ruský výraz pro *převodovku (rychlostní skříň)* – *коробка механизма перемены скоростей*, častěji *коробка скоростей*.

Způsobů vzniku terminologických názvů existuje mnoho. Značná část termínů užívaných v angličtině, češtině i ruštině má původ v terminologii latinské či řecké. Tyto termíny se v průběhu staletí zařadily do mezinárodní terminologie, tedy

¹⁹ srov. Peprník, J., 2001, s. 64.

²⁰ srov. Man, O., 1976, s. 186.

²¹ Лотте, Д. С., 1961, с. 65.

terminologie užívané v různých jazycích světa. Dalším způsobem vzniku nových termínů je terminologizace slov užívaných v běžné komunikaci. Jedním z takových případů může být například české slovo „skříň“ – *rychlostní skříň* (*коробка скоростеў / gearbox*). Bezděk a kol. uvádějí, že v dnešní době až 90% nově vznikajících slov patří do kategorie vědecko-technických termínů, což z terminologie dělá nejdynamičtěji se rozvíjející část slovní zásoby. Termíny rovněž poskytují nosný materiál pro odvozování dalších lexikálních jednotek (např. *boxy* – *boxová ulička*).²²

Kromě procesu terminologizace existuje v jazyce i proces opačný, tedy determinologizace, k němuž dochází ve chvíli, kdy daný termín přechází za hranice odborné sféry a přesahuje až do dalších oblastí lidského života. Nadměrným užíváním terminologických názvů v každodenním životě dochází k přesunu těchto lexikálních jednotek z pole terminologie až do pole běžně používané slovní zásoby daného jazyka, tedy dochází k aktivizaci daného slova. K takovým jevům dochází především v souvislosti se společenským, kulturním a politickým vývojem daného státu. Například v době objevování vesmíru se mnoho kosmologických termínů díky médiím dostalo do aktivní slovní zásoby většiny obyvatelstva, tedy přestalo být termíny.²³

2.5 Přejatá slova

Už od dávných dob, kdy poprvé začínalo docházet ke styku jednotlivých kmenů, později národů, se začínala psát historie lexikologicky zaměřené kapitoly lingvistiky, totiž přejímání slov. Bez tohoto, dodnes jednoho z nejdominantnějších, způsobů tvoření slov by k rozvoji obchodu, mezinárodní spolupráce a později k vědecko-technickému boomu mohlo dojít jen těžko.

I přes svůj nepopiratelný význam v historii vývoje celé lingvistiky zaujímal tento proces v průběhu dějin různé postavení, a to v přímé závislosti na politicko-ekonomické situaci mluvčích žijících na území určitého státního celku. Za určitých podmínek pronikaly prvky daného cizího jazyka do jazyka domácího masově, za jiných naopak zcela ojediněle. Podrobněji se této problematice věnují následující podkapitoly.

²² srov. Бездек, Я. и кол., 1974, с. 142-143.

²³ srov. Фомина, М. И., 1973, с. 109-110.

Ke slovům přejatým se jazyk zpravidla chová různým způsobem, a to v závislosti jak na oblasti, z níž daná lexikální jednotka pochází, tak na frekvenci jejího následného využívání v jazyce, jenž ji přejímá. V závislosti na tom se pak nově přejaté slovo přizpůsobuje domácí slovní zásobě.

Pokorný²⁴ vyděluje následující typy přejatých slov:

- 1) **Lexikální citáty**, které si zcela zachovávají svoji původní hláskovou povahu (např. *ex libris*).
- 2) **Mezinárodní slova** (často termíny), jež jsou psána pravopisem původního jazyka, občas mají dokonce dvojí pravopis (např. *jam* i *džem*).
- 3) **Počestěná slova**, která jsou pocíťována jako cizí, nicméně jejich pravopis již byl počestěn (např. *brožura*).
- 4) **Zdomácnělá slova**, totiž slova původem cizí, která však již jako cizí nejsou cítěna, pravopisem i v povědomí mluvčích se již plně začlenila do slovní zásoby daného jazyka, zdomácněla (např. *pošta*).
- 5) **Slova ovlivněná mylnou (lidovou) etymologií**, tedy cizí slova hláskově upravená na základě významové podobnosti s domácím slovem (např. něm. *Rosine* – „rozinka“ /přimknutí ke slovu hrozen/).

Mezinárodní slova (internacionalismy) jsou slova, která mají mezinárodní význam a obvykle označují jevy z oblasti techniky, vědy, politiky, popřípadě kultury. Všechny internacionalismy však musí splňovat jednu podmínku, k jejímuž naplnění dojde, pokud se dané slovo nachází minimálně ve třech jazycích, jež v rámci jazykové rodiny nepatří mezi jazyky těsně příbuzné. Většina evropských mezinárodních slov má svůj původ v řečtině či latině.²⁵

Kromě výše uvedených typů přejatých slov existují ve většině jazyků ještě tzv. kalky, tedy slova, která vznikají překladem cizího slova do domácího jazyka. Kalkování (proces vytváření kalků) existuje dvojí, a to slovotvorné (morfologické) a sémantické. Morfologické kalky jsou tvořeny překladem jednotlivých morfémů přejímaného slova v původním znění do jazyka přejímacího, domácího (např. *providentia* – *pro-zřetelnost*). Sémantické kalky vznikají v případech, kdy slovo domácí dostává pod vlivem slova cizího nový (přenesený) význam (např. *slepé střevo*).²⁶

²⁴ srov. Pokorný, L., 1979, s. 79 - 80.

²⁵ srov. Бездек, Я. и кол., 1974, с. 116 – 117.

²⁶ srov. Pokorný, L., 1979, s. 80 - 81.

2.5.1 Přejímání slov do anglického jazyka

Počátky historie přejímání slov do slovní zásoby anglického jazyka sahají až do dávných dob, kdy území dnešního Spojeného království Velké Británie a Severního Irska obývali ještě Anglosasové a další germánské kmeny. V té době docházelo k častému kontaktu mezi místními obyvateli a římskými obchodníky hovořícími latinsky. Vzhledem k povaze kontaktu obou národů lze pozorovat jasnou sféru lexika, jež byla tímto stykem ovlivněna. Slova jako *copper* /měď/, *butter* /máslo/, *wine* /vino/, *pound* /libra/ v pozdější době, tedy v období invaze Římské říše, doplnila ještě slova týkající se správní oblasti a náboženství, a to například *bishop* /biskup/, *street* /ulice/, *monk* /mnich/, *priest* /kněz/. I přes mnohé historické události spojené s kontaktem anglicky a latinsky hovořících národů, jež měly na vývoj starší angličtiny (tzv. Old English) vliv, je nutné podotknout, že latina neměla na slovní zásobu angličtiny tak markantní vliv jako na lexika ostatních evropských jazykových systémů.²⁷

Od roku 790, kdy začínalo docházet k prvním útokům skandinávských národů (především Dánů) na obyvatele území dnešní Británie, začala právě slova skandinávského původu pronikat i do slovní zásoby tohoto národa. Tyto lexikální jednotky byly především z oblasti každodenního života jako například *egg* /vejce/, *husband* /manžel/, *knife* /nůž/, *window* /okno/, *happy* /šťastný/, *ill* /nemocný/. Konec éry skandinávských kmenů na britském ostrově přinesl rok 1066, tedy bitva u Hastingsu, která měla na angličtinu asi takový vliv jako bitva na Bílé hoře na češtinu. Příchod Normanů znamenal nejen totální utlačení angličtiny a anglicky psané literatury až do jazykové periferie, tedy ponechání jazyka tak říkajíc „napospas“ nižším sociálním třídám, nýbrž i nastolení éry francouzštiny na královském dvoře a rozvoje francouzské kultury a zvyků na území Británie. Tato historická etapa přinesla do angličtiny hlavně slova spjatá se státní správou, vojenstvím, náboženstvím, právem, uměním a řemeslem (*crown* /koruna/, *company* /rota/, *order* /řád/, *accuse* /obvinit/, *fee* /poplatek/, *comfort* /pohodlí/, *art* /umění/, *carpenter* /tesař/).²⁸

Období renesance znamenalo pro vývoj angličtiny další etapu přejímání lexikálních jednotek z latiny. Slova přejatá v této době se však výrazně lišila od slov přejímaných do starší angličtiny, a to především z toho důvodu, že první fázi slov

²⁷ srov. Vachek, J., 1991, p. 97 – 98.

²⁸ srov. Vachek, J., 1966, s. 130 – 133.

přejímaných z latiny dominovala sféra běžného života, zatímco té renesanční pak sféra vědy a humanismu, tedy abstraktní část lexika (*liberate /osvobodit/, donate /darovat/, mortal /smrtný/, mental /duševní/, solar /sluneční/*).²⁹

Pro moderní angličtinu už není příznačné přejímání slov z důvodu politického vlivu ostatních územních celků, nýbrž snaha zaplnit aktuálně vzniklou mezeru ve slovní zásobě. Často do angličtiny pronikají slova i z důvodu módních trendů v jazycích využívaných v dnešním již plně globalizovaném světě. Francouzština tak ovlivňuje slovní zásobu (nejen) angličtiny především v oblasti módy, milostného života a kulinářství (*belle /kráska/, liaison /milostný poměr/, blouse /halenka/, lingerie /dámské prádlo/, mousse /šlehaná pěna/*), němčina v oblasti kulinářství, politiky a filosofie (*beer garden /pivnice/, hamburger /hamburger/, blitzkrieg /blesková válka/, kitch /kýč/*), italština pak v oblasti hudby, umění a kulinářství (*arcade /arkáda/, balcony /balkón/, broccoli /brokolice/, salami /salám/*). Ruština přinesla do angličtiny slova jako *intelligentsia /intelligence/, Kalashnikov /kalašnikov/ nebo partisan /partyzán/*. Čeština pak obohatila anglickou slovní zásobu o slova *polka, robot, semtex, skoda* nebo *slivovice*.³⁰

2.5.2 Přejímání slov do ruského jazyka

Ruština stejně tak jako čeština patří do skupiny jazyků slovanských, i když se každý z těchto jazyků řadí do její jiné větve. Zatímco čeština je jazykem západoslovanským, ruština patří do východoslovanské větve. I tak ale oba jazyky spojuje velké množství společných prvků, a to díky původnímu jazyku Slovanů (praslovanštině), z něhož se oba jazyky vyvinuly.

Prvním velkým milníkem v dějinách vývoje ruské slovní zásoby bylo přijetí křesťanství knížetem Vladimírem v roce 988 a následným příchodem staroslověňštiny na ruské území. Postupně pak došlo k trvalému sblížení staroslověnského jazyka a tehdejší východní slovanštiny. Ve 13. a 14. století se pak z této řeči začaly postupně vyvíjet tři nezávislé jazykové větve, a to ruština, běloruština a ukrajinština.

Už od přelomu 6. a 7. století měla na ruštinu značný vliv, jenž postupně narůstal, řečtina, a to díky stykům Kyjevské Rusi s Byzantskou říší. Do ruského jazyka se tak dostala slova jako *евангелие /evangelium/, кровать /postel/, икона*

²⁹ srov. Peprník, J., 2001, p. 86 – 88.

³⁰ srov. Peprník, J., 2001, p. 88 – 100.

/ikona/, сахар /cukr/. Značná část řeckého lexika pronikla do ruštiny v období od 17. do 19. století, a to prostřednictvím západoevropských jazyků. K takovým slovům patří především názvy vědních disciplín a termínů z oblasti politiky, umění a vědy (физика /fyzika/, логика /logika/, педагогика /pedagogika/, бактерия /bakterie/, космос /vesmír/, драма /drama/). Prostřednictvím západoevropských jazyků bylo přejato i množství slov latinského původu, a to hlavně v 16. a 17. století (вакуум /vakuum/, аудитория /posluchárna/, декан /děkan/, ректор /rektor/).³¹

V době vlády Petra I. se díky panovníkově snaze přizpůsobit se západní Evropě a srovnat s ní krok přeneslo na ruské území velké množství slov ze západoevropských jazyků. Z němčiny to byla hlavně technicky zaměřená slova jako кран /jeřáb/, баша /baga/, слесарь /zámečník/, z holandštiny pak námořní termíny jako бухта /záliv/, матрос /námořník/, буксир /remorkér/, z francouzštiny pak terminologie oděvní a divadelní – жакет /dámské sako/, фрак /frak/, актёр /herec/, балет /balet/, z italštiny pak termíny z oboru umění – концерт /koncert/, аккорд /akord/, квартет /kvartet/. 16. a 17. století znamenalo v dějinách ruského lexika éru přejímání z polštiny. Tento slovanský jazyk sice přinesl do ruštiny i některá původně polská slova (крыжовник /angrešt/, рисунок /obrázek/, булка /houska/), ale značnou roli sehrál především jako jazyk zprostředkovatel.³²

Ovlivnění slovní zásoby bylo logicky zapříčiněno i sousedními státními celky mimo hranice dnešní Evropy, proto lze v ruštině dohledat i slova přejatá z turkotatarských jazyků (лошадь /kůň/, баушмак /pantofel/, утюг /žehlička/). Značný význam měly pro rozvoj ruské slovní zásoby i skandinávské jazyky, neboť prvními ruskými knížaty byli Skandinávci. Ze severu pronikla do ruštiny slova jako тундра /tundra/, ящик /bedna/, якорь /kotva/ a mnohá vlastní jména (Игорь /Igor/, Олег /Oleg/, Ольга /Olga/).³³

V současné době ruština přejímá slova především z důvodu zaplnění mezery ve slovní zásobě, a to díky intenzivnímu rozvoji techniky, vědy, kultury, politiky a různých sportovních odvětví. Domácí pojmenování se zpravidla pro takové pojmy nevytváří buď vůbec, nebo až po delším časovém období. „Počet nových slov, neologismů (hlavně substantiv), která pronikla do ruštiny za poslední 2 – 3 roky, dosahuje desítky tisíc. Z toho je asi 65% z angličtiny, 15% z francouzštiny, 10%

³¹ srov. Ман, О., 1976, s. 175 - 176.

³² srov. Бездек, Я., 1974, с. 112 – 113.

³³ srov. Жаза, С., 1999, s. 9 – 11.

z němčiny a italštiny a zbytek z ostatních jazyků. Jako v dřívějších obdobích je i dnes ruština k těmto výpůjčkám značně, někdy až příliš, tolerantní.³⁴ Z angličtiny byla přejata slova jako *таймер* /časový spínač/, *дисплей* /obrazovka/, *холдинг* /holding/, z francouzštiny pak *премьер-министр* /premiér/, *театр* /divadlo/, *тыалем* /záchod/.

I čeština sehrála v rozvoji ruské slovní zásoby jistou roli, a to při tvorbě slovní zásoby popisující karetní hry (*жлуды* /žaludy/, *бубны* /káry, bubny/) a lexika spjatého s náboženstvím (*духовенство* /duhovenstvo/, *набожный* /nábožný/).

2.5.3 Přejímání slov do českého jazyka

Stejně tak jako se liší dějiny jednotlivých národů, liší se i historický vývoj jazykového systému, jež obyvatelé daného území využívají v procesu komunikace. Významné události a období v historii daného národa mají totiž markantní vliv na vývoj aktivní slovní zásoby nositelů daného jazyka.

V raných epochách vývoje spisovného českého jazyka, tedy v období od počátku 10. století, kdy došlo k vyvrácení Velkomoravské říše, hrály dominantní roli především kulturní jazyky jako latina a řečtina, a to díky postupnému procesu přejímání liturgie a kultury, jež mají své kořeny právě v územních celcích západní Evropy. Z řečtiny byla přejata například slova *demokracie*, *parabol*, *patos*, *typ*. Z latiny pak *doktor*, *herbář*, *termín*, *speciální*, tedy slovní zásoba spjatá s oblastí školství, vědy a vzdělávání. Podstatná část slovní zásoby kořenící v řečtině byla však do českého jazyka přejatá prostřednictvím latiny.³⁵

Dalším významným jazykem v historickém vývoji češtiny se stala němčina, a to především od dob příchodu dynastie Habsburků na české území. Právě v souvislosti se správním řádem byla němčinou ovlivněna především slovní zásoba související s feudálním řádem. Současná sousední země obohatila češtinu o slova jako *rytíř*, *šlechta*, *hrabě*, *rynk*, *vánoce*, *muset*. Mnohá slova německého původu se podařilo lingvistickým aktivistům v době národního obrození z češtiny zcela vymýtit či alespoň přesunout do jazykové periferie.³⁶

V období humanismu prožívalo lingvistický boom nejen přejímání z německého jazyka, ale i z jazyků dalších. Velkého progresu se dočkaly právnická, řemeslná a lékařská terminologie (např. *puls*, *arsenik*, *mandát*, *rejstřík*, *apelace*,

³⁴ srov. Žaža, S., 1999, s. 30.

³⁵ srov. Grepl, M. a kol., 2000, s. 101.

³⁶ srov. Žaža S., 1999, s. 11.

proces, hoblík, foch). Románské jazyky, především tedy španělština a francouzština, přinesly do češtiny slovní zásobu z oblasti vojenství (např. *regiment, armáda, admirál, oficír*).³⁷

Slovanské jazyky se zapsaly do historického vývoje češtiny v první řadě v období národního obrození, kdy často zcela umělým způsobem docházelo k obohacování české slovní zásoby pomocí přejímání slov z jiných slovanských jazyků. Čeští lingvisté tímto způsobem chtěli zachránit český jazyk a uchránit ho tak před masivním pronikáním germanismů. V této etapě vývoje češtiny sehrály hlavní roli polština (*věda, báje, otvor, půvab*) a ruština (*příroda, šíje, vzduch*) a srbochorvatština (*junák, snacha*).³⁸

V souvislosti s rozvojem vědy a techniky, především pak s příchodem vědecko-technické revoluce, a s postupným nástupem procesu globalizace začínala slovní zásoba českého jazyka dostávat nádech dalších evropských jazyků, a to prostřednictvím tzv. slov mezinárodních. K internacionalismům patří například *televize, telefon, magnetofon, automobil, biologie, chemie, geografie*. V oblasti kultury je obohacována mezinárodní slovní zásoba hlavně slovy francouzského původu (např. *klišé, režisér, angažmá*), v oblasti sportu pak slovy původu anglického (např. *motokros, rallye, gól, trénink*).³⁹

Druhá polovina dvacátého století byla ve vývoji českého jazyka poznamenána rychle postupujícím nástupem komunismu a socialismu, v oblasti lingvistiky pak masivním příchodem ruštiny. Slova jako *bezpartijní, sovět, kulak, samochodný* se v té době zařadila do aktivní slovní zásoby všech obyvatel. Jednadvacátému století pak ve všech oblastech novodobé společnosti dominuje angličtina, jejíž expanzi napomáhá především proces globalizace a rozvoj informačních technologií. Český jazyk však na rozdíl od jazyka ruského nezaujímá k anglicismům příliš tolerantní postoj. Anglicismy sice do češtiny přirozenou cestou pronikají, nicméně vzhledem k jakémusi obrannému reflexu z dob národního obrození se raketovou rychlostí vyvíjí i české ekvivalenty k těmto anglicky znějícím lexikálním jednotkám.

Ačkoliv se historický vývoj Spojeného království Velké Británie a Severního Irska značně lišil od vývoje Ruské federace nebo České republiky, lze ve vývoji

³⁷ srov. Cuřín, F., 1985, s. 50 – 52.

³⁸ srov. Широкова, А. Г., 1961, с. 273 – 285.

³⁹ srov. Grepl, M. a kol., 2000, s. 102.

daných jazyků z pohledu přejímání pozorovat hned několik společných prvků. Tím hlavním z nich je markantní vliv řečtiny a latiny, a to především v raných fázích formování daných komunikačních prostředků. Dalším společným milníkem je jazyk německý. Ten měl na angličtinu vliv v dávných dobách, kdy kralovala tzv. Old English, na ruštinu pak v době vlády Petra I. díky jeho snaze poevropštit Rusko. Čeština byla pod vlivem němčiny po celou dobu panování habsburské dynastie na českém území.

Na vývoj angličtiny měla značný vliv francouzština, která na rozdíl od ruštiny a češtiny ovlivnila celé spektrum její slovní zásoby. Ruštiny a češtiny se dotkla jen v rámci oděvnictví, kulinářství a umění. Ruštinu pak od angličtiny a češtiny odlišuje fakt, že byla díky své poloze ovlivněna i asijskými jazyky. V dnešní době pak v ruštině i češtině probíhá boom přejímání z angličtiny. Ta v současnosti přejímá slova jen okrajově, a to především z francouzštiny.

3 Motorsport

Motoristický sport neboli motorsport je souhrnný název označující různá sportovní odvětví, v nichž závodníci využívají dopravní prostředky obsahující motor. Podle typu dopravního prostředku se pak rozlišuje motorsport na dvě základní skupiny, a to na motoristický sport motocyklový, též označovaný jako motosport, a automobilový.⁴⁰

Mezi nejvýznamnější motocyklové soutěže patří MotoGP a World Superbike, velké oblibě se těší i rozličné kategorie motokrosu, především pak motokros freestylový. Prim ve světě automobilového motorsportu hrají F1, GP2, NASCAR, WTCC, Rallye Paříž-Dakar nebo 24 hodin Le Mans.

Všechny druhy motoristického sportu mají sice základní charakteristiky společné, nicméně každá soutěž je pak specifická nejen svými technickými a sportovními pravidly, nýbrž i rozšířením v různých částech světa, historickým vývojem a popularitou mezi fanoušky. Právě odlišnosti v historickém vývoji, rozšíření a technických parametrech zapříčinily významný rozdíl ve slovní zásobě používané v jednotlivých typech motorsportu. Příkladem může být například označení pro místo, kde dochází k výměně pneumatik a úpravě stroje během závodu. Ve formuli 1 je toto místo v češtině správně označováno jako „boxy“, v MotoGP jako „depo“. Z tohoto důvodu bude praktická část této práce zaměřena na jednu vybranou oblast motorsportu, a sice na oblast formule 1.

3.1 Formule 1 – historie a současnost

Světový šampionát formule 1 (v originále Formula 1 World Championship) je oficiální název soutěže vozů formule 1. Tato soutěž bývá často označována jen výrazy „formule 1“ či „královna motorsportu“, zkráceně pak F1. Kořeny tohoto sportu sahají až do počátků 20. století, oficiální mistrovství světa pod záštitou Fédération Internationale de l'Automobile pak vzniklo v roce 1950.⁴¹ Počátky formule 1 jsou spojovány především s Itálií, Velkou Británií, Francií a Spojenými státy americkými. S postupem času však tato sportovní disciplína expandovala do všech koutů světa.

V dnešní době se Světový šampionát formule 1 skládá ze zhruba dvaceti závodů, též označovaných jako „velké ceny“. Jejich přesný počet se odvíjí od

⁴⁰ srov. Skořepa, M., 1973, s. 6 - 7.

⁴¹ srov. Hill, T., 2012, s. 7.

aktuální kalendáře F1, který začíná v polovině března a končí na konci listopadu. V období zimní přestávky se pak týmy připravují na novou sezonu a účastní se oficiálních testů.

Soutěž se odvíjí ve dvou rovinách, a to na úrovni týmů, které bojují o Pohár konstruktérů, a jednotlivých závodníků, kteří se utkávají v Šampionátu jezdců o titul mistra světa. Každý tým má právo nasadit do závodu dva piloty, během sezony je může měnit. Zároveň zaměstnává testovací jezdce, řadu mechaniků, aerodynamiků a dalších expertů z oblasti techniky.

Po skončení každé velké ceny je prvních deset jezdců v cíli závodu ohodnoceno body, které se pilotům sčítají v Šampionátu jezdců. Body obou jezdců týmu se pak jednotlivým stájím přičítají na konto v Poháru konstruktérů.

Formule 1 se musí řídit řadou sportovních, technický i bezpečnostních regulí, v poslední době pak i různými ekologickými a ekonomickými omezeními. Výše uvedený popis tohoto sportu slouží pouze pro vytvoření základní představy o tom, jak formule 1 funguje. Detailnější deskripce pravidel není pro tuto bakalářskou práci relevantní.⁴²

3.2 Formule 1 – národnostní složení

Národnostní složení startovního pole formule 1 bylo po celou historii tohoto sportu velmi pestré, i přesto však bylo potřeba, aby se už v padesátých letech mezi sebou dokázali závodníci, mechanici, inženýři i vedení stáje domluvit. Stejně jako v mnohých jiných oblastech zde zvítězila angličtina jakožto univerzální komunikační prostředek používaný především v progresivních vědeckých a technických oblastech. Žárným příkladem potřeby jednotného komunikačního nástroje je v sezoně 2015 tým Ferrari. Zázemí a většinu zaměstnanců má tato stáj v Itálii, pro tento rok ovšem angažovala pilota finského a španělského původu. Aby mohla být práce v týmu efektivní, je nevyhnutelné, aby všichni členové týmu ovládali jeden vybraný jazyk na výborné úrovni.

Rodný jazyk jednotlivých jezdců zaznívá v prostředí formule 1 spíše výjimečně. Týmy komunikují výhradně v angličtině, rodný jazyk pak především v dřívějších dobách zazníval hlavně v případech, kdy chtěl daný jezdec či tým zašifrovat zprávu předávanou mezi pilotem a jeho závodním inženýrem před svými soupeři. V dnešní době se však rádiová komunikace musí řídit striktními pravidly.

⁴² Detailní pravidla formule 1 jsou dostupná z WWW: <<http://www.f1.com>>.

Na tiskových konferencích sice dostávají závodníci možnost vyjádřit se ve svém rodném jazyce, ovšem až poté, co skončí primární část konference vedená výhradně v anglickém jazyce. Tato vyjádření bývají velmi atraktivní pro fanoušky, proto se je většina televizních stanic po celém světě snaží simultánně tlumočit. Málokterá stanice si pak kvůli tomuto tlumočení najímá profesionálního tlumočníka, místo toho k tlumočení využívá své komentátory s dobrými znalostmi angličtiny i terminologie tohoto sportu. Ti se pak pod vlivem rychlosti a nedostatečných zkušeností dopouštějí mnohých chyb. K těm nejvýznamnějším patří především vypouštění velké části sdělení jezdce, nesprávné používání předložkových vazeb a pádů. Velmi často pak tito „tlumočníci“ některé odborné termíny nepřekládají, ačkoliv český jazyk pro daný výraz má mnohdy i několik ekvivalentů. Díky tomu pak především od doby rozvoje televizních přenosů formule 1 došlo k masivnímu pronikání angličtiny do sportovní slovní zásoby jazyků v neanglofonních zemích. Příkladem mohou být slova: *pitstop* /zastávka v boxech/, *safety car* /zpomalovací vůz/ nebo *Grand Prix* /velká cena/. Podrobněji se rozboru jednotlivých anglických, ruských a českých ekvivalentů věnuje praktická část této práce.

Tabulka 1 - Národnostní zastoupení v F1 (aktuální k poslední GP sezony 2015)⁴³

STÁT	POČET PILOTŮ	POČET TITULŮ	POČET GP	POČET OKRUHŮ
Česká republika	1	0	0	0
Rusko	2	0	2	1
Velká Británie	143	16	68	4
USA	150	2	57	10
Kanada	11	1	46	3
Austrálie	14	4	31	2
Indie	2	0	3	1
JAR	17	1	23	2
Irsko	4	0	0	0
Nový Zéland	8	1	0	0

V tabulce č. 1 je zpracován národnostní přehled pro tuto práci relevantních států účastnících se formule 1. Při zpracovávání byla zohledněna následující kritéria: počet pilotů F1 pocházejících z daného státu, počet vítězství v Šampionátu jezdců, počet závodů odjetých na území daného státu a počet okruhů na území daného státu,

⁴³ Tabulka byla vytvořena autorkou práce na základě údajů ze statistické databáze dostupné z WWW: <<http://www.forix.autosport.com>>.

na nichž se konala minimálně jedna velká cena. Cílem tohoto přehledu je demonstrovat důvody, proč si právě angličtina vydobyla své přední postavení v tomto sportu. Značnou měrou pak samozřejmě přispěly i důvody dominující v ostatních oblastech lidského života, jež souvisejí především s historickým obdobím kolonizace a průmyslové revoluce.

II. Praktická část

4 Komparace anglického, ruského a českého lexika v oblasti motorsportu

Praktická část této bakalářské práce si klade za cíl objasnit různé aspekty problematiky, s nimiž se v rámci tohoto tématu lze na lingvistické rovině setkat. Mezi ně patří téma česko-ruské homonymie a rodové shody vybraných termínů z oblasti motorsportu, potažmo formule 1. Samostatnou kapitolu pak tvoří detailní sémantický a etymologický rozbor vybraných lexikálních jednotek. Součástí praktické části této práce je rovněž trojjazyčný terminologický slovník řazený abecedně v rámci jednotlivých sémanticky vydělených kategorií, jehož cílem je názorně zobrazit, do jaké míry jsou anglické, ruské a české termíny ortograficky shodné či podobné.

Termíny v této části práce byly excerpovány z tiskových prohlášení týmů formule 1, k nimž má autorka práce přístup na základě dohody mezi jejím zaměstnavatelem a PR odděleními jednotlivých týmů. Vzhledem k povaze dohody pak není možné odkazovat na zdroje přímo, neboť tyto nejsou veřejnosti dostupné. K excerpci rovněž posloužily internetové produkty zabývající se tímto odvětvím motorsportu, a to především oficiální webové stránky formule 1 *F1.com*⁴⁴ (anglický jazyk), webová stránka *F1news.ru*⁴⁵ (ruský jazyk) a *GPFI.cz*⁴⁶ (český jazyk). Dále byly využity knižní publikace o prostředí formule 1, a to tituly *Grand Prix 2009*⁴⁷, *Grand Prix 2010*⁴⁸ pro anglickou část lexika, *Формула-1, поля сражений*⁴⁹ pro ruskou část a tituly *Mistři za volantem*⁵⁰, *Grand Prix*⁵¹, *Senna versus Prost*⁵² a *Michael Schumacher – cesta na vrchol*⁵³ pro českou část slovní zásoby. Termíny byly excerpovány na základě frekvence svého výskytu v tiskových prohlášeních pilotů.

⁴⁴ Webová stránka dostupná z WWW : <<http://www.f1.com>>.

⁴⁵ Webová stránka dostupná z WWW : <<http://www.f1news.ru>>.

⁴⁶ Webová stránka dostupná z WWW : <<http://www.GPFI.cz>>.

⁴⁷ JONES, B., *Grand Prix 2009*, London, 2009.

⁴⁸ JONES, B., *Grand Prix 2010*, London, 2010.

⁴⁹ ХИЛТОН, К., *Формула-1, поля сражений*, Москва, 2013.

⁵⁰ SKOŘEPA, M., *Mistři za volantem*, Praha, 1969.

⁵¹ FREWIN, M., *Grand Prix*, Praha, 1965.

⁵² FOLLEY, M., *Senna versus Prost*, Praha, 2011.

⁵³ ALLEN, J., *Michael Schumacher – cesta na vrchol*, Praha, 2012.

Lexikální rozborů byly prováděny na základě informací uvedených ve výkladových a etymologických slovnících, jejichž bibliografický záznam je uveden v oddělené sekci seznamu použité literatury, rovněž pak u rozboru jednotlivých lexikálních jednotek v poznámkách pod čarou.

4.1 Rusko-česká homonymie

Ačkoliv mají český i ruský jazyk společné slovanské kořeny, totiž praslovanštinu, jazyk starých Slovanů, lze při kontrastivní analýze jednotlivých lexikálních jednotek pozorovat jev označovaný anglickým termínem *false friends*, jenž se do češtiny povětšinou překládá jako „zrádní přátelé“.

I v takové oblasti, jakou je vrcholný motorsport, lze několik případů rusko-české homonymie nalézt. Příkladem mohou být slova: *заставить* /přinutit/ versus *остановить, прекратить* /zastavit/, *значок* /odznak, znaménko/ versus *марка* /značka auta/, *сразиться* /utkat se/ versus *столкнуться* /srazit se (o autech)/, *рыхлый* /kypřý/ versus *скорый, быстрый* /rychlý/, *место* /místo/ versus *город* /město/, *завод* /továrna/ versus *гонка* /závod/, *крытой* /příkrý, prudký/ versus *жестоким* /krutý/.⁵⁴

4.2 Rodové rozdíly v ruštině a češtině

Ani v kategorii rodu se ruský a český jazyk nedokážou vždy shodnout. K této diferenci přispívají především substantiva cizího původu, jejichž rodové zařazení do deklinačního systému se v obou jazycích řídí ne zcela shodnými zásadami. Zatímco v ruštině rozhoduje o rodu přejatého substantiva jeho zakončení v nominativu singuláru, v češtině často podstatná jména zachovávají rod vlastní původnímu jazyku. Při zařazování substantiv cizího původu do systému skloňování se ruština řídí velmi striktními pravidly. Skloňování totiž povoluje jen těm, jež odpovídají zakončením nominativu singuláru domácím vzorům. Nesklonná pak nechává substantiva zakončená na samohlásku.⁵⁵

V oblasti, na niž se tato práce zaměřuje, lze mezi oběma jazyky nalézt mnoho rodových odchylek. Příkladem jsou výrazy: *команда* (f.) versus *tým* (m.), *сезон* (m.) versus *sezona* (f.), *победа* (f.) versus *vítězství* (n.), *сцепление* (n.) versus *spojka* (f.),

⁵⁴ Vlček, J., 1985, s. 225 - 245.

⁵⁵ Žaža, S., 1999, s. 52 - 54.

шлем (m.) versus *helma* (f.), *поворот* (m.) versus *zatáčka* (f.), *топливный бак* (m.) versus *palivová nádrž* (f.), *подвеска* (f.) versus *zavěšení* (n.).

4.3 Rozbor vybraných výrazů

Tato část práce názorně zobrazuje, jakým způsobem se vybrané výrazy z oblasti motorsportu liší v anglickém, ruském a českém jazyce, a to jak z pohledu etymologie (druhý řádek tabulky), tak z pohledu významu (třetí řádek tabulky). U každého rozebraného výrazu je zároveň uveden příklad kolokace, v níž se daná lexikální jednotka v prostředí formule 1 vyskytuje (čtvrtý řádek tabulky), a stručné vyjádření ke komparativní analýze daných lexikálních jednotek v anglickém, ruském a českém jazyce (pátý řádek tabulky).

Termíny byly excerpovány z tiskových prohlášení pilotů a knižních materiálů, na něž je odkazováno v úvodu praktické části této bakalářské práce. Termíny i slovní spojení byly vybírány z anglického, tedy originálního znění tiskových prohlášení, a následně dohledávány v ruských či českých překladech těchto prohlášení. Etymologický a významový rozbor byl zpracován na základě informací uvedených v cizojazyčných i českých slovnících, jejichž kompletní seznam je uveden v seznamu použité literatury. U každého slovníkového hesla je rovněž uveden zdroj, s nímž bylo při rozboru pracováno. Modrou barvou jsou v tabulkách označovány významy totožné ve všech třech jazycích, zelenou barvou pak ty, které se shodují pouze ve dvou jazycích.

 ACCELERATE	 УСКОРИТЬ	 ZRYCHLIT
from Latin (ad + celerate) ⁵⁶	от скорый (др.-русс., ст.-слав. скорь) ⁵⁷	od slova rychlý (z praslovanštiny – rychľ) ⁵⁸
1. If a process accelerates or if something accelerates it, it happens faster than usual; 2. if a vehicle or someone who is driving it accelerates, it starts to go faster ⁵⁹	1. Сделать более скорым, быстрым; 2. Сделать более близким по времени, приблизить наступление чего-либо ⁶⁰	učinit rychlým, rychlejším ⁶¹

⁵⁶ Guralnik, D., 1978, p. 4.

⁵⁷ Фасмер, М. 1987б, с. 654.

⁵⁸ Rejzek, J., 2001, s. 552.

⁵⁹ Mayor, M., 2009, p. 7.

to accelerate a car	ускорить машину	zrychlit vůz
Význam je ve všech třech jazycích totožný, původ však mají všechny tři jednotky odlišný. Ortograficky se dané jednotky neshodují. Ruský a český výraz obsahují prefix označující změnu stavu.		

 BRAKE	 ТОРМОЗ	 BRZDA
from Middle Low German brake, or from Old Dutch braeke ⁶²	заимств. из греч. ⁶³	do češtiny zavedeno v pol. 19. stol. Šafaříkem jako ekvivalent k něm. Bremse; prasl. brъzda ⁶⁴
1. a piece of equipment that makes a vehicle go more slowly or stop; 2. to make something develop more slowly, be more difficult to do or happen less; 3. to stop something that is happening; 4. to make a vehicle or bicycle go more slowly or stop by using its brake ⁶⁵	1. устройство для замедления или остановки движения какой-либо машины; 2. то же, что торможение; 3. перен. препятствие, помеха в чем-либо ⁶⁶	zařízení k zpomalení nebo zastavení pohybu vozidla, stroje apod. ⁶⁷
damaged brakes	повреждённый тормоз	poškozené brzdy
V anglickém jazyce je díky jevu zvanému konverze totožný výraz používán jak pro sloveso, tak pro podstatné jméno. V jazyce ruském a českém rozebíraná jednotka označuje pouze substantivum. V ruském jazyce má výraz ТОРМОЗ navíc význam českého ПЛУГ a anglického PLOUGH. Přeneseně se pak v ruštině slovo ТОРМОЗ používá ve významu českého slova ПРÉKÁŽKA, anglického OBSTACLE. Z ortografického hlediska se všechny tři jednotky zcela liší.		

⁶⁰ Евгеньева, А.П., 1999г, с. 518.

⁶¹ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 580.

⁶² Guralnik, D., 1978, p. 89.

⁶³ Фасмер, М. 1987б, с. 84.

⁶⁴ Rejzek, J., 2001, s. 94.

⁶⁵ Mayor, M., 2009, p. 164.

⁶⁶ Евгеньева, А.П., 1999г, с. 387.

⁶⁷ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 37.

 BREAK	 НАРУШИТЬ	 PORUŠIT
from Old English brecan ⁶⁸	от рушить (др.-русс., ст.-слав. роушити) ⁶⁹	od slova rušit (ze staroslověnštiny – rušiti) ⁷⁰
1. if you break something, you make it separate into two or more pieces, for example by hitting it, dropping it, or bending it; 2. to damage a bone in your body by making it crack or split; 3. to damage a machine so that it does not work properly; 4. to disobey a rule or law; 5. to not do something that you have promised to do or signed an agreement to do; 6. to stop for a short time in order to have a rest or eat something; 7. to stop something from continuing; 8. to make someone feel that they have been completely defeated and they cannot continue working or living; 9. to damage an organization so badly that it no longer has any power; 10. when the day or the dawn breaks, the sky gets light; 11. if a storm breaks, it begins; 12. if the weather breaks, it suddenly	1. помешать обычному течению, ходу чего-либо; прервать; 2. не соблюсти, преступить; 3. прост. разрушить, повредить ⁷²	1. pokazit, poškodit; 2. rušivě změnit, nedodržet, nezachovat, nerespektovat ⁷³

⁶⁸ Guralnik, D., 1978, p. 90.

⁶⁹ Фасмер, М. 19876, с. 525.

⁷⁰ Rejzek, J., 2001, s. 551.

⁷² Евгеньева, А.П., 19996, с. 391.

⁷³ Filipeš, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 294.

<p>changes and becomes cold or wet; 13. when waves break, they fall onto the land at the edge of water; 14. when a boy's voice breaks, it becomes harder and starts to sound like a man's voice; 15. if news about an important event breaks, it becomes known; 16. a period of time when you stop working in order to rest, eat etc; 17. a period of time when you stop doing something before you start again; 18. a short holiday; 19. the time during school day when classes stop and teachers and students can rest, eat, play etc; 20. a pause for advertisements during a television or radio programme; 21. a period of time when something stops happening before it starts again; 22. a time when you leave a person or group, or end a relationship with someone; 23. a space or hole in something; 24. <i>informal</i> a sudden or unexpected chance to do something that allows you to become successful in your job; 25. the place where a bone in your body has broken; 26. a</p>		
---	--	--

situation in a game of tennis in which you win a game when your opponent is starting the game by hitting the ball first; 27. the number of points that player wins when it is their turn to hit the ball in a game such as snooker ⁷¹		
break the rules	нарушить правила	poruší pravidla
Tato lexikální jednotka názorně ilustruje rozdíl mezi analytickými a syntetickými jazyky. U angličtiny jakožto analytického jazyka je klíčové překládat slovo podle kontextu, o čemž svědčí výše uvedených 27 významů slova BREAK. Uvedena navíc nebyla frázová slovesa, jejichž základ toto slovo tvoří. I zde lze pozorovat jev zvaný konverze, tedy verbum a substantivum vyjádřené jediným slovem. Z ortografického pohledu se anglický výraz liší od ruského a českého. Ty mají naopak shodný slovní základ a liší se pouze prefixem. Významově se však český a ruský výraz plně shodují.		

 DAMAGE	 ИСПОРТИТЬ	 POŠKODIT
from Old French (from Latin <i>damnum</i>) ⁷⁴	от портить (др.-русс. испортити) ⁷⁵	od škodit, škoda (ze sthn. Scado) ⁷⁶
1. physical harm that is done to something or to a part of someone's body, so that it is broken or injured; 2. harm caused to someone's emotions or mind; 3. a bad effect on something; 4. to cause physical harm to something or to part of someone's body; 5. to have bad effect on something or someone in a way that	1. привести в негодность, в неисправное состояние, причинить повреждение; 2. сделать менее приятным, менее радостным или сделать дурным, скверным; 3. оказать дурное, развращающее влияние на кого-либо; 4. устар. навести, по суеверному представлению порчу на	1. způsobit hmotnou, tělesnou nebo morální škodu na něčem; 2. způsobit hmotnou, tělesnou nebo morální ztrátu někomu ⁷⁹

⁷¹ Mayor, M., 2009, p. 166.

⁷⁴ Guralnik, D., 1978, p. 191.

⁷⁵ Фасмер, М. 19876, с. 335.

⁷⁶ Rejzek, J., 2001, s. 631.

makes them weaker or less successful ⁷⁷	кого-либо ⁷⁸	
damage a car	испортить машину	poškodit vůz
U anglického výrazu DAMAGE lze pozorovat jev zvaný konverze, tedy verbum i substantivum vyjádřené jediným lexikálním výrazem. Slovní druh (a význam) lze rozlišit pouze na základě kontextu. Ruský výraz ИСПОРТИТЬ se dříve používal i ve významu českého UŘKNOUT. Z ortografického pohledu se všechny tři jednotky odlišují. Český a ruský výraz byly vytvořeny pomocí prefixu.		

 FUEL	 ТОПЛИВО	 PALIVO
from Old French fouaille ⁸⁰	от топить (воз. чередованием гласных от тёплый; др.-русс. тепло) ⁸¹	od slova pálit (kauzativum k slovu dochovanému v stsl. polěti /hořet/ ⁸²
1. a substance such as coal, gas, or oil that can be burned to produce heat or energy; 2. to make something, especially something bad, increase or become stronger; 3. (up) to put fuel into it ⁸³	горючее вещество (дрова, нефть, уголь и т. п.), используемое для получения теплоты, тепловой энергии ⁸⁴	hořlavá látka sloužící jako zdroj tepelné nebo pohonné energie ⁸⁵
fuel consumption	расход топлива	spotřeba paliva
U anglického výrazu FUEL lze pozorovat jev zvaný konverze, tedy verbum i substantivum vyjádřené jediným lexikálním výrazem. Slovní druh (a význam) lze rozlišit pouze na základě kontextu. FUEL (verbum) má v češtině ekvivalent TANKOVAT, v ruštině ЗАПРАВЛЯТЬ. Z ortografického pohledu se všechny tři jednotky liší ve slovním základu, ruská a česká mají však identický sufix. Významově jsou ruská a česká jednotky zcela identické.		

⁷⁹ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 297.

⁷⁷ Mayor, M., 2009, p. 370.

⁷⁸ Евгеньева, А.П., 1999а, с. 684.

⁸⁰ Guralnik, D., 1978, p. 303.

⁸¹ Фасмер, М. 1987б, с. 44, 78.

⁸² Rejzek, J., 2001, s. 442.

⁸³ Mayor, M., 2009, p. 615- 616.

⁸⁴ Евгеньева, А.П., 1999г, с.383.

⁸⁵ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 259.

 HELMET	 ШЛЕМ	 HELMA
from Old French helme ⁸⁶	заимств. из цслав. ⁸⁷	přejato z střhn. helm ⁸⁸
a strong hard hat that soldiers, riders, the police etc wear to protect their heads ⁸⁹	1. старинный воинский металлический головной убор, защищавший от ударов холодным оружием; 2. головной убор особого покроя у военных, закрывающий голову и шею; 3. специальный головной убор, предохраняющий голову от ушибов, ранений или от действия лучей тропического солнца; 4. в некоторых карточных играх: положение, при котором противнику не даётся ни одной взятки или дана только одна ⁹⁰	přilba ⁹¹
crash helmet	гоночный шлем	závodní helma
Tato lexikální jednotka se ve všech třech jazycích významově shoduje, pouze v ruštině navíc označuje i možnou situaci při karetních hrách. Ortograficky se anglický a český výraz shodují ve slovním základu. Ruský výraz je zcela odlišný.		

⁸⁶ Guralnik, D., 1978, p. 351.

⁸⁷ Фасмер, М. 1987а, с. 452.

⁸⁸ Rejzek, J., 2001, s. 198.

⁸⁹ Mayor, M., 2009, p. 716.

⁹⁰ Евгеньева, А.П., 1999г, с. 722.

⁹¹ Filipeš, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 92.

 OVERTAKE	 ОБОГНАТЬ	 PŘEDJÍŽDĚT
prefixation: over + take (from Old Norse taka) ⁹²	от гнать (др.-русс. гнати) ⁹³	prefixace (od slova jezdit – prasl. – jazditi) ⁹⁴
1. to go past a moving vehicle or person because you are going faster than them and want to get in front of them; 2. to develop or increase more quickly than someone or something else and become more successful, more important, or more advanced than them; 3. if something bad, especially a feeling, overtakes you, it happens to you suddenly and has a strong effect on you; 4. if you are overtaken by events, the situation changes, so that your plans or ideas are not useful any more ⁹⁵	двигаясь быстрее, опередить ⁹⁶	1. rychlejší jízdou předstihnout; 2. jízdou se dostávat před něco ⁹⁷
to overtake a rival	обогнать соперника	předjet soupeře
Všechny tři lexikální jednotky vznikly prefixací. Anglický ekvivalent má širší spektrum významů obohacené například o označení situace, když je člověk přemožen svými pocity (české výrazy PŘEPADNOUT/ PŘEMOCI, ruský výraz ОХВАТИТЬ). Ortograficky jsou všechny tři jednotky zcela odlišné, všechny tři však obsahují prefix.		

⁹² Guralnik, D., 1978, p. 767.

⁹³ Фасмер, М. 1987а, с. 419.

⁹⁴ Rejzek, J., 2001, s. 249.

⁹⁵ Mayor, M., 2009, p. 1094.

⁹⁶ Евгеньева, А.П., 1999б, с. 551.

⁹⁷ Filipец, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 321.

 RACE	 ГОНКА	 ZÁVOD
from Old Norse <i>rās</i> ⁹⁸	от гнать (др.-русск. гнати) ⁹⁹	ze staročestiny ¹⁰⁰
1. a competition in which people or animals compete to run, drive etc fastest and finist first; 2. one of the main groups that humans can be divided into according to the colour of their skin and other physical features; 3. a situation in which one group of people tries to obtain or achieve something before another group does; 4. a situation in which you have to do something very quickly because you have very little time available; 5. a situation in which people are competing with each other to win a prize or obtain a position of power; 6. to compete against someone or something in a race; 7. to move very quickly or take someone or something to a place very quickly; 8. to try to do something very quickly because you want to be the first to do it, or	1. спешное, очень быстрое движение, очень быстрая езда; 2. <i>разг.</i> чрезмерная торопливость в каком-либо деле, спешка; 3. состязание в скорости езды на автомобиле, велосипеде; 4. <i>разг. устар.</i> строгий выговор; 5. плоты из бревен, сплавляемые по реке ¹⁰²	1. jednotka pro určitou hospodářskou činnost; podnik; 2. samostatná část podniku; 3. měření sil několika soupeřů usilujících o vítězství; 4. soutěž v příslušných disciplínách ¹⁰³

⁹⁸ Guralnik, D., 1978, p. 616.

⁹⁹ Фасмер, М. 1987a, с. 419.

¹⁰⁰ Rejzek, J., 2001, s. 735.

¹⁰² Евгеньева, А.П., 1999a, с. 330.

¹⁰³ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 557.

because there is very little time available; 9. if your heart or mind races, it works harder and faster than usual, for example because you are afraid or excited; 10. if an engine races, it runs too fast ¹⁰¹		
take part in a race	участвовать в гонке	účastnit se závodu
<p>U anglického výrazu RACE lze pozorovat jev zvaný konverze, tedy verbum i substantivum vyjádřené jediným lexikálním výrazem. Slovní druh (i význam) lze rozlišit pouze díky kontextu. Anglický výraz RACE a ruský výraz ГОНКА se navíc používají k označení českého slova SPĚCH. Rozdíl mezi ruštinou a češtinou lze najít i v oblasti gramatiky, kdy ruský výraz ГОНКА je rodu ženského, zatímco český výraz ZÁVOD je rodu mužského. Ortograficky jsou všechny tři jednotky zcela odlišné.</p>		

 SUSPEND	 ПРЕПВАТЬ	 PŘERUŠIT
from Latin (sus + pendere) ¹⁰⁴	от рвать (др.-русс. рвати) ¹⁰⁵	od slova rušit (ze staroslověštiny – rušiti) ¹⁰⁶
1. to officially stop something from continuing, especially for a short time; 2. to make someone leave their school or job for a short time, especially because they have broken the rules; 3. to suspend something to a high place so that it hang down; 4. to decide not to make a firm decision or judgment about something until you	1. прекратить или приостановить какое-либо действие, течение, ход, развитие чего-либо; 2. вмешавшись в разговор, речь и т. п., перебить, остановить кого-либо ¹⁰⁸	1. dočasně zastavit; 2. porušit souvislý celek; 3. ukončit ¹⁰⁹

¹⁰¹ Mayor, M., 2009, p. 1255.

¹⁰⁴ Guralnik, D., 1978, p. 758.

¹⁰⁵ Фасмер, М. 1987б, с. 452.

¹⁰⁶ Rejzek, J., 2001, s. 551.

¹⁰⁸ Евгеньева, А.П., 1999в, с. 382.

¹⁰⁹ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 328.

know more about it; 5. to try to believe that something is true, for example when you are watching a film or play; 6. if something is suspended in a liquid or in air, it floats in it without moving ¹⁰⁷		
suspend a race	прервать гонку	přerušit závod
Tato lexikální jednotka názorně ilustruje rozdíl mezi analytickými a syntetickými jazyky. U angličtiny jakožto analytického jazyka je klíčové překládat slovo podle kontextu, o čemž svědčí výše uvedené spektrum významů slova SUSPEND. Jedním z významů anglického slova SUSPEND je jev označovaný v češtině slovem VYLOUČIT (ze školy) nebo SUSPENDOVAT (z funkce). V ruštině se pro takovou situaci používají slova ИСКЛЮЧИТЬ, УВОЛИТЬ, СНЯТЬ С ДОЛЖНОСТИ. Z ortografického hlediska se všechny tři jednotky liší, ruský i český výraz jsou však vytvořené pomocí stejného prefixu. Slovní základ se ale liší.		

 TYRE	 ШИНА	 PNEUMATIKA
from Middle English atir ¹¹⁰	из нем. schiene ¹¹¹	přes moderní evr. jazyky z lat. pneumatice (z řec. pneumatikós) ¹¹²
a thick rubber ring that fits around the wheel of a car, bicycle etc ¹¹³	1. металлический обруч, которым обтянут обод колеса, для придания колесу жёсткости, а также для уменьшения износа обвода; 2. резиновый обруч, а также оболочка из прорезиненной ткани (покрышка) с резиновой	gumová obruč na kolech vozidel z pláště a duše, zprav. naplněná stlačeným vzduchem ¹¹⁵

¹⁰⁷ Mayor, M., 2009, p. 1560.

¹¹⁰ Guralnik, D., 1978, p. 814.

¹¹¹ Фасмер, М. 19876, с. 438.

¹¹² Rejzek, J., 2001, s. 479.

¹¹³ Mayor, M., 2009, p. 1671.

¹¹⁵ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 276.

	камерой, наполненной сжатым воздухом; 3. мед. приспособление, служащее для наложения повязок, обеспечивающих неподвижность больной или поврежденной части тела ¹¹⁴	
tyre crumbling	гранулирование шин	drolení pneumatik
V ruském jazyce je tato lexikální jednotka obohacena ještě o medicínský význam, tedy význam českého slova DLAHA, anglicky pak SPLINT. V oblasti motorsportu je výraz ШИНА používán pro označení předmětu, jenž je v češtině označován slovem RÁFEK, v angličtině pak RIM. Z ortografického hlediska se všechny tři jednotky zcela liší.		

 WARM UP	 ПРОГРЕТЬ	 ZAHŘÁT
from Old English wearm ¹¹⁶	от греть (из ст.-слав.) ¹¹⁷	od slova hřát (z praslovanského grējati) ¹¹⁸
1. to become warm, or to make someone or something warm; 2. to heat food, especially food that has already been cooked, so that it is hot enough to eat, or to become hot enough to eat; 3. to do gentle physical exercises, to prepare your body for dancing, sport etc.; 4. if a machine or engine warms up, or if you warm it up, it becomes ready to work properly after being	нагреть, согреть хорошенько, полностью ¹²⁰	1. učinit teplým, teplejším, ohřát; 2. dodat, poskytnout teplo ¹²¹

¹¹⁴ Евгеньева, А.П., 1999г, с. 715.

¹¹⁶ Guralnik, D., 1978, p. 850.

¹¹⁷ Фасмер, М. 1987а, с. 456.

¹¹⁸ Rejzek, J., 2001, s. 216.

¹²⁰ Евгеньева, А.П., 1999в, с. 477.

¹²¹ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 537.

switched on; 5. if a party, election etc. warms up, it starts to become enjoyable or interesting, especially because more is happening; 6. if musicians, singers, or performers warm up, they practise just before a performance; 7. to perform or speak first at an event, so that the people listening are relaxed or excited before the main singer, speaker etc. comes on ¹¹⁹		
warm up tyres	прогреть шины	zahřát pneumatiky

Tato lexikální jednotka názorně ilustruje rozdíl mezi analytickými a syntetickými jazyky. U angličtiny jakožto analytického jazyka je klíčové překládat slovo podle kontextu, o čemž svědčí výše uvedené spektrum významů slova WARM UP. Anglický výraz WARM UP se například používá ve významu českého ROZCVIČIT SE či zvratného slovesa ZAHŘÁT SE. Ruský ekvivalent pro tuto aktivitu je РАЗМЯТЬСЯ. Dalším rozdílným významem slova WARM UP je aktivita označovaná v češtině jako ROZEZPÍVAT SE, v ruštině РАСПЕТЬСЯ. Z ortografického hlediska se všechny tři jednotky liší, avšak mezi ruským a českým výrazem lze pozorovat vzdálenou podobnost ve slovním základu. Prefixy jsou zcela odlišné.

 WHEEL	 КОЛЕСО	 KOLO
from Old English hweol ¹²²	расширение основы на -es, др.-русс. коло ¹²³	ze staroslověnštiny ¹²⁴
1. one of the round things under a car, bus, bicycle etc. that turns when it moves; 2. the round piece of equipment that you turn to	1. круг вращающийся на оси и служащий для приведения в движение повозок и других средств передвижения; 2. предмет	1. kruhový útvar přenášející pohyb; 2. jednostopý dopravní prostředek pohybující se šlapáním do pedálů; 3. okrouhlý tvar,

¹¹⁹ Mayor, M., 2009, p. 1729.

¹²² Guralnik, D., 1978, p. 859.

¹²³ Фасмер, М. 19876, с.289.

¹²⁴ Rejzek, J., 2001, s. 286.

make a car, ship etc. move in a particular direction; 3. a flat round part in a machine that turns around when the machine operates; 4. the way in which a complicated organization, system etc. works; 5. the way in which things change in life, or in which the same things seem to happen again after a period of time; 6. pl – a car (informal); 7. used to say that a situation is complicated and difficult to understand because it involves processes and decisions that you know nothing about; 8. to make a particular process start; 9. an important person (informal); 10. to push something that has wheel somewhere; 11. if birds or planes wheel, they fly around in circles; 12. to turn around suddenly ¹²⁵	той же формы, служащий для передачи и регулирования движения в различных механизмах, устройствах ¹²⁶	kruh; 4. předmět okrouhlého tvaru, kruh; 5. lidový tanec; 6. okruh závodní dráhy; 7. část utkání nebo soutěže ¹²⁷
to (counter)balance wheels	уравновесить колеса	vyvážit kola
V oblasti motorsportu je český výraz KOLO využíván jak k označení části vozu, tak k označení časového závodního úseku. Druhý význam je v angličtině vyjádřen slovem LAP a v ruštině slovem КРУГ. V angličtině se výraz (STEERING) WHEEL shoduje i s českým slovem VOLANT, v ruštině pak РУЛЬ. České slovo KOLO označuje i jednostopý dopravní prostředek, pro nějž se v angličtině používá označení BIKE (BICYCLE), v ruštině pak БЕЛОСИПЕД. Z ortografického pohledu lze pozorovat shodu ve slovním základu mezi ruským a českým výrazem. Anglický výraz je zcela odlišný.		

¹²⁵ Mayor, M., 2009, p. 1750.

¹²⁶ Евгеньева, А.П., 1999б, с. 72.

¹²⁷ Filipec, J., Daneš, F., Machač, J., Mejstřík, V., 2007, s. 139.

4.4 Slovník termínů

Závěrečná podkapitola praktické části této bakalářské práce předkládá praktický trojjazyčný slovník termínů využívaných v prostředí motorsportu, konkrétně pak formule 1. Slovník nabízí možnost přehledné komparace jednotlivých termínů v angličtině, ruštině a češtině. Jednotlivé výrazy byly roztrženy do skupin na základě svého významu. V tabulce jsou uváděny výhradně termíny, které se využívají ve formuli 1, avšak je nutné poznamenat, že některé lexikální jednotky mají v prostředí běžné komunikace i jiná synonymická vyjádření, jež zde logicky nejsou uváděna. Nutné je rovněž vzít v úvahu fakt, že některé termíny, jež se na první pohled mohou zdát jako nepřesně přeložené, jsou v oblasti formule 1 skutečně v prostředí různých jazyků takto „nepřesně“ používány. Jako příklad lze uvést výraz *wheel to wheel fight*, který je do češtiny překládán jako *souboj kolo na kolo*, zatímco ruština takovým výrazem vůbec nedisponuje. Na jeho místě je v ruských překladech tiskových prohlášení pilotů či týmů využíváno slovo *дуэль*, jež však dostatečně nezdůrazňuje, že šlo o velmi těsný souboj. Dalším podobným případem může být překlad výrazu *soft tyres*, který se do ruštiny překládá jako *мягкие шины*, zatímco do češtiny se výraz obohatí ještě o další slovo, tedy *měkká směs pneumatik*.

Červenou barvou jsou v tabulce označené výrazy používané v češtině či ruštině, u nichž se projevuje přímý vliv angličtiny. Zelenou barvou jsou pak označeny v češtině či ruštině používané výrazy, anglicismy, které nemají v daném jazyce domácí ekvivalent.

ITINERÁŘ F1		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
crash tests	краш-тесты	nárazové testy
flying lap	быстрый круг	letmé kolo
free practise	свободные заезды/тренировки	volný měřený trénink
installation lap	прогревочный круг	zaváděcí kolo, zahřívací kolo
lap	круг	kolo
number of laps	количество кругов	počet vypsanych kol
pit stop	пит-стоп	zastávka v boxech, pitstop
qualification	квалификация	kvalifikace
race, Grand Prix, GP	гонка / Гран-при	závod, velká cena, Grand Prix, GP, VC

race calendar	календарь гонок	závodní kalendář
race weekend	гоночный уик-энд	závodní víkend
season	сезон	sezona
season testing	сезонные тесты	sezonní testování
start procedure	предстартовая процедура	startovní procedura
summer break	летний перерыв	letní přestávka
testing	тестирование	testování
testing ban	запрет тестов	zákaz testování
to restart a race	возобновить гонку	restartovat závod
to suspend a race	прервать /остановить гонку	přerušit závod
winter testing	зимние тесты	zimní testování

LIDÉ V F1		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
Formula 1 Team Association	Ассоциация команд Формулы 1	Asociace týmů formule 1
commentator	комментатор	komentátor
driver	гонщик	jezdec, pilot, závodník
Formula 1 Management	Формула-уан менеджмент	Formula One Management
International Automobile Federation	Международная автомобильная федерация	Mezinárodní automobilová federace
lollipop man	человек с леденцом	muž s lízátkem (<i>mechanik, který vypouští vůz ze zastávky v boxech pomocí plácačky ve tvaru lízátka</i>)
marshal	маршал	maršál (<i>člověk zajišťující bezpečnost závodníků i diváků na okruhu</i>)
medical car	медицинская машина	medical car
medical delegate	медицинский делегат	lékařský delegát
mechanic	механик	mechanik
pit babes, pit girls	пит-бейбс, грид-герлз	pit babes, pit girls
race director	гоночный директор	ředitel závodu
race engineer	гоночный инженер	závodní inženýr
safety car	машина безопасности	safety car , zpomalovací vůz
steward	стюард	komisař, steward
team	команда	tým , stáj
team mate	напарник	týmový kolega

team principal	директор команды	šéf stáje
technical delegate	технический делегат	technický delegát
technical director	технический директор	technický ředitel
virtual safety car	виртуальная машина безопасности	virtuální safety car, virtuální zpomalovací vůz

ОБЕЦНÁ MOTORISTICKÁ TERMINOLOGIE		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
10-second stop-and-go penalty	пенализация 10 s stop & go	penalizace 10 sekund stop and go
accelerate, speed up	ускорить	zrychlit
aquaplaning	аквапланирование, гидропланирование	aquaplaning
blocking	блокировка	blokování
defend position	защищать позицию	bránit pozici
disqualification	дисквалификация	diskvalifikace, vyloučení ze závodu
drive-through penalty	пенализация drive-through	penalizace průjezd boxy
false start	фальстарт	ulitý start
fireproof, fire-resistant	несгораемый, огнестойкий	nehořlavý
five-place grid penalty	пенализация 5 мест на стартовой решётке	penalizace 5 míst na startovním roštu
fuel	топливо	palivo
go off the track	выехать за пределы трассы	vyjet z trati
helmet	шлем	helma
overall	комбинезон	kombinéza
overtaking move	манёвр обгона	předjížděcí manévr
penalty points	штрафные баллы	trestné body
permanent starting number	постоянный стартовый номер	stálé startovní číslo
protective clothes	защитный костюм	ochranný oblek
protest	протест	protest
qualification limit	квалификационный лимит	kvalifikační limit
racing incident	гоночный инцидент	závodní incident
radio	рация	vysílačka
radio communication	коммуникация по рации	rádiová komunikace

refueling ban	запрет заправлять	zákaz tankování
reprimand	замечание	napomenutí
sporting regulations/rules	спортивный регламент	sportovní pravidla/regule
technical regulations/rules	технический регламент	technická pravidla/regule
time penalty	штрафное время	časová penalizace
to brake	тормозить	brzdit
to break the rules	нарушить правила	porušit pravidla
to cut the corner	срезать поворот	stříhnout zatáčku
to fuel	заправлять	tankovat
to overtake, to pass	обогнать	předjet
to retire from a race	отступить в гонке	odstoupit ze závodu
to shift down	переключить скорость на низшую степень	podřadit
to slide	скользнуть	dostat se do hodin
visor	забрало	hledí
wheel blockage	блокировка колёс	zablokování kol
wheel to wheel fight	дуэль (точный эквивалент не существует)	souboj kolo na kolo

OKRUH		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
DRS activation zone	зона активации DRS	aktivační zóna DRS
advertising board	рекламный щит	reklamní panel
circuit	трасса	okruh
corner (right-handed, left-handed)	поворот (правый, левый)	zatáčka (pravotočivá, levotočivá)
DRS detection zone	зона детектирования DRS	detekční zóna DRS (systém na snížení odporu vzduchu)
escape zone	запасная зона	úniková zóna
finish	финиш, цель	cíl, finiš
finish straight	финишная прямая	cílová rovinka
grass area	травяное покрытие	travnatá plocha
gravel	гравий	kačírek, štěrk
hairpin	шилька	vlásenka (ostrá zatáčka)
hospitality	хоспиталити	hospitanty
chicane	шикана	šikana (uměle vytvořená prudká zatáčka na trati)
kerb	бордюр	obrubník

motorhome	моторхоум	motorhom (zázemí daného týmu na okruhu)
paddock	паддок	padok, paddock
parc fermé	закрытый парк	parc fermé (místo, kde jsou všechny vozy uloženy mezi kvalifikací a závodem; cílem je zabránit změnám nastavení vozů)
pit	боксы	boxy
pit exit	выезд из боксов	výjezd z boxů
pit lane, pit-lane	пит-лейн	pitlane, boxová ulička
pit wall	пит-уолл	boxová zídka
pole position/pole	поул-позиция/поул	pole position/pole
retarder	ретардер	retardér
stand	трибуна	tribuna
start	старт	start
starting grid/grid	стартовое поле/стартовая решётка	startovní rošt
starting lights	стартовый светофор	startovní světla
straight	прямая	rovinka
street circuit	городская трасса	městský okruh
track	трасса	trať
tyre barrier	барьер из шин	bariéra z pneumatik

PNEUMATIKY		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
damaged tyre	повреждённая шина	poškozená pneumatika
dry-weather tyres	шины для сухой поверхности	pneumatiky do sucha, suché pneumatiky
hard tyres	жесткие шины	tvrdá směs pneumatik
change the tyres	переобуть резину	přezout pneumatiky/gumy, vyměnit pneumatiky
intermediate tyres	промежуточные шины / микст	přechodné pneumatiky
medium tyres	средние шины	střední směs pneumatik
option tyres	выражение не существует	měkčí sada pneumatik
prime tyres	выражение не существует	tvrdší sada pneumatik
save tyres	беречь шины	šetřit pneumatiky
slick tyres	слики	slicky (zcela hladké pneumatiky bez dezénu)
soft tyres	мягкие шины	měkká směs pneumatik

super soft tyres	супермягкие шины	super měkká směs pneumatik
tyre	шина / резина	pneumatika
tyre blanket	термочехол	zahřívací dečka
tyre crumbling	гранулирование шин	drolení pneumatik
tyre degradation	деградация шин	degradace pneumatik
tyre overheating	перегрев шин	přehřívání pneumatik
tyre puncture	дефект шин	defekt pneumatik
tyre specification	резиновая смесь	směs pneumatik
tyre supplier	поставщик шин	dodavatel pneumatik
tyre temperature	температура шин	teplota pneumatik
warm up tyres	прогреть шины	zahřát pneumatiky
wet-weather tyres	шины для мокрой поверхности, дождевые шины	pneumatiky do mokra, mokré pneumatiky
worn tyres	подержанная резина	ojeté pneumatiky

ŠAMPIONÁT		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
Constructors' Championship	Кубок конструкторов	Pohár konstruktérů
double points	двойные очки	dvojité body
Drivers' World Championship	Чемпионат мира	Šampionát jezdců
FIA Super Licence	Суперлицензия FIA	Superlicence FIA (Mezinárodní automobilová federace)
final classification	итоговая классификация	klasifikace v cíli závodu
Formula 1	Формула 1	formule 1
gain points	набрать очки	získat body
champion	чемпион	šampion
place	место	místo, příčka
point equality	равенство очков	rovnost bodů
points	очки	body
points scoring system	система начисления очков	bodový systém
results table/standings	таблица результатов	výsledková tabulka
title	титул	titul
win	победа	vítězství

TECHNICKÁ TERMINOLOGIE		
 anglický výraz	 ruský výraz	 český výraz
adhesion	сцепление, адгезия	adheze
accumulator	аккумулятор	akumulátor
activation of DRS	активация DRS	aktivace DRS
aerodynamic turbulence	аэродинамическая турбулентность	aerodynamická turbulence
aerodynamics	аэродинамика	aerodynamika
airbox, airscoop	аирбокс, airbox	vzdušný pytel
brake	тормоз	brzda
braking distance	тормозной путь	brzdná dráha
bridge weight	мостовые весы	mostová váha
car	машина	vůz, auto
carbon fibre	угольные волокна/нити	karbonová vlákna
clutch	сцепление	spojka
cockpit	кокпит	kokpit
cooling system	охлаждающая система	chladicí system
deactivation of DRS	деактивация DRS	deaktivace DRS
diffuser	диффузор	difuzor
downforce	прижимающее усилие	přítlak
engine, power unit, motor	мотор , двигатель	motor , pohonná jednotka, pohonný agregát
exhaust	выхлоп	výfuk
F-duct	Ф-дакт	F-průduch
four-stroke engine	четырёхтактный двигатель	čtyřtaktní motor
front wing	переднее крыло	přední přitlačné křídlo
fuel consumption	расход топлива	spotřeba paliva
fuel flow	протекание топлива	průtok paliva
fuel system	топливная система	palivový system
fuel tank	топливный бак	palivová nádrž
gear box	коробка передач	převodovka
gearbox ratios	переводной коэффициент	převodový poměr
grip	липкость	přilnavost
chassis	шасси	šasi , podvozek
LED diode	светодиод	LED diody
maximum speed	максимальная скорость	maximální rychlost

oversteer	избыточная поворачиваемость	přetáčivost
rear wing	заднее крыло	zadní křídlo
res	обороты	otáčky
single-seater	монопост	monopost
six-cylinder engine	шестицилиндровый двигатель	šestiválcový motor
(steering) wheel	руль	volant
sucking effect	сосательный эффект	sací efekt
suspension	подвеска	zavěšení
telemetry	телеметрия	telemetrie
traction control	контроль тяги	kontrola trakce
turbo(charged) engine	турбомотор	turbomotor
understeer	недостаточная поворачиваемость	nedotáčivost
weighting	взвешивание	vážení
wheel	колесо	kolo
wind tunnel	аэродинамический тоннель	větrný tunel

Výše uvedený terminologický slovník čítá 197 výrazů používaných v oblasti formule 1, pomažmo motorsportu obecně. 47 % z těchto výrazů používaných v ruštině má na první pohled patrné ortografické shody s anglickými výrazy (červená a zelená barva v tabulce). U češtiny pak tuto skupinu tvoří 42 % lexikálních jednotek. 22 % z celkového počtu ruských výrazů přímo přejímá anglický výraz a netvoří svůj vlastní ruský termín (zelená barva v tabulce). Čeština pak nevytváří vlastní termín pro necelých 19 % analyzovaných výrazů.

Současná ruština má tendence přejímat anglické výrazy ve větší míře než čeština, a to především z toho důvodu, že tento komunikační prostředek nemusí mít strach, že o svou pozici mezi světovými jazyky přijde. Nositelů českého jazyky je o poznání méně, proto zde již od dob národního obrození panuje snaha ochraňovat jazyk a stále ho zásobovat novými domácími lexikálními jednotkami. Výše uvedená analýza tomuto lingvistickému trendu neodpovídá, neboť rozdíl mezi počtem domácích slov vytvořených jako ekvivalent ke slovům cizím dosahuje mezi češtinou a ruštinou pouze 3% z celkového počtu analyzovaných termínů.

Tuto skutečnost lze vysvětlit povahou oblasti, již se tato práce zabývá. Zprv je oblast vrcholného motorsportu plná nejmodernější techniky, která se už desítky let

vyvíjí především v anglicky mluvícím prostředí. Zadruhé je angličtina považována za pracovní jazyk v prostředí formule 1 a techniky obecně. A zatímco ani Rusko, ani Česká republika neměly nikdy ve formuli 1 natolik silné zastoupení v podobě jezdců či týmů, aby si na lingvistickém poli dokázaly tyto jazyky vytvořit domácí základnu lexikálních výrazů. Přirozeným procesem tedy oba jazyky spíše přejímaly výrazy z angličtiny, na něž si domácí experti i laici velmi rychle zvykli a přijali je za vlastní.

5 Závěr

Tato bakalářská práce si stanovila za cíl předložit ucelený přehled komparativní analýzy anglického, ruského a českého lexika v oblasti motoristického sportu, potažmo pak jeho vrcholné disciplíny – formule 1, a to jak z pohledu etymologického, tak i významového a ortografického.

Práce je rozdělena do dvou částí, a to části teoretické a praktické. Teoretická část práce se zabývá vymezením pole působnosti lingvistické disciplíny zvané lexikologie a jejími poddisciplínami. Podrobně jsou rozebírány způsoby obohacování slovní zásoby o nové lexikální jednotky a jejich porovnání v rámci syntetických a analytických jazyků. Důraz je kladen především na přejímání a historii jejich vývoje a významu v anglickém, ruském a českém jazyce.

Při studiu odborných materiálů bylo zjištěno, že současná ruština i čeština jsou především díky procesu globalizace a rozvoji informačních technologií do značné míry ovlivněny angličtinou. V češtině však tento trend tlumí jakýsi obranný reflex mluvčích vzniklý v době národního obrození. Z tohoto důvodu si čeština pro většinu anglicismů vytváří také své vlastní domácí ekvivalenty.

Praktická část práce se zabývá komparativní analýzou lexikálních systémů anglického, ruského a českého jazyka v oblasti motoristického sportu. Jednotlivé lexikální jednotky byly excerpovány z tiskových prohlášení závodníků formule 1, a to v závislosti na frekvenci svého upotřebení. Vybrané výrazy byly následně analyzovány z pohledu etymologického, významového a ortografického.

Tímto rozbořem byly dokázány rozdíly mezi syntetickými jazyky, jimiž jsou jak ruština, tak čeština, a jazyky analytickými, mezi něž se řadí angličtina. Nejmarkantnějším z těchto znaků je značná diverzita významů anglických lexikálních jednotek, jež je nutné rozlišovat pouze na základě kontextu, v němž je daná jednotka užitá. Stejným způsobem se musí rozlišovat i jednotky vzniklé na základě tzv. konverze, tedy přeměny jednoho slovního druhu v jiný, a to bez jakékoliv ortografické změny. Tento způsob obohacování slovní zásoby hraje v angličtině významnou roli. V jazycích slovanských sice konverze také existuje, nicméně není rozšířena v takové míře.

Z pohledu etymologického byla pozorována tendence ruského a českého jazyka používat slova, jež mají společné kořeny v praslovanštině, staroslověnštině,

staročeštině či staroruštině. Analyzovaná anglická slovní zásoba má svůj původ především ve staré angličtině, latině nebo staré francouzštině.

Závěrečnou kapitolu praktické části této bakalářské práce tvoří trojjazyčný slovník anglické, ruské a české terminologie používané v oblasti královny motorsportu, tedy formule 1. Výrazy v této části práce byly rovněž excerpovány z tiskových prohlášení pilotů formule 1 a posloužily k analýze zabývající se vlivem anglické slovní zásoby na slovní zásobu ruskou a českou.

Výsledky analýzy ukázaly, že množství anglicismů ve slovní zásobě zkoumaných slovanských jazyků je vysoké, neboť tvoří v průměru 45 % z celkového počtu analyzovaných jednotek. Tato skutečnost je zapříčiněna především tím, že vrcholnému motoristickému sportu vládne technika, pro kterou je typickým komunikačním nástrojem právě angličtina. Dalším důvodem je i fakt, že ani Ruská federace, ani Česká republika nemají, a nikdy neměly, ve formuli 1 dostatečné zastoupení na to, aby měly důvod tvořit si vlastní lexikum. Jazyková ekonomie tedy jasně sehrála významnou roli při přejímání anglických výrazů.

Analýza trojjazyčného slovníčku odhalila i fakt, že se pole motoristického sportu vymyká obecně platnému tvrzení, a to takovému, že ruština přejímá anglické výrazy častěji a snáze než čeština, která se snaží vytvářet si vedle přejatých slov i slova česká, domácí. V této oblasti totiž rozdíl v počtu anglicismů bez vlastního domácího ekvivalentu mezi ruštinou a češtinou tvořil pouze 3 % z celkového počtu 197 analyzovaných jednotek. Obvyklá tendence česky hovořících mluvčích vytvářet si nová česká slova místo pouhého přejímání slov z cizích jazyků má již od dob národního obrození historické důvody. Naproti tomu ruština dlouhodobě patří na špici světových jazyků a vzhledem k počtu svých mluvčích se nemusí obávat o svou výsostnou pozici v tomto žebříčku.

Oblast, již tato bakalářská práce zkoumá, je v tomto ohledu atypická, a to nejen z důvodu nedostatečné participace rodilých mluvčích daných jazyků ve formuli 1, ale i z toho důvodu, že si experti i lajci zabývající se touto oblastí natolik rychle zvykají na anglické výrazy označující nové extralingvistické skutečnosti související s vývojem techniky či pravidel tohoto sportu, že pro ně již nemá smysl vytvářet si jednotky vlastní, neboť ty by stejně byly upozadovány díky existenci jednotných mezinárodních výrazů pocházejících z angličtiny. Stejným tendencím se dnešní globalizovaný svět nevyhne v žádné vědecké či technické oblasti, v níž klíčovou roli hraje mezinárodní spolupráce.

Seznam použité literatury:

Literární zdroje v českém jazyce

ALLEN, James. *Michael Schumacher – cesta na vrchol*. Praha : XYZ, 2012. 411 s. ISBN 978-80-7388-628-8.

CUŘÍN, František. *Vývoj spisovné češtiny*. Praha : SPN, 1985. 184 s. ISBN 14-140-85.

FOLLEY, Malcolm. *Senna versus Prost*. Praha : XYZ, 2011. 409 s. ISBN 978-80-7388-578-6.

FREWIN, Michael. *Grand Prix*. Praha : Olympia, 1968. 223 s. ISBN 27-002-68.

GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : Lidové noviny, 2000. 799 s. ISBN 80-7106-134-4.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha : SPN, 1980. 196 s. ISBN 14-357-86.

HILL, Tim, *Formule 1: úplná historie*. Praha : Naše vojsko, 2012. 335 s. ISBN 978-80-206-1321-9.

MAN, Oldřich. *Základy lexikologie ruského jazyka I*. Praha : SPN, 1976. 212 s.

POKORNÝ, Ludvík. *Úvod do české lexikologie*. České Budějovice : Ediční středisko PF ČB, 1979. 107 s.

SKOŘEPA, Miloš. *Dějiny automobilových závodů*. Praha : Olympia, 1973. 320 s.

SKOŘEPA, Miloš. *Mistři za volantem*. Praha : Olympia, 1969. 244 s. ISBN 27-050-69.

VACHEK, Josef. *Historický vývoj angličtiny*. Praha : SPN, 1966. 276 s.

VLČEK, Josef. *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se solvní zásobou českého jazyka*. Praha : Univerzita Karlova, 1985. 274 s.

ŽAŽA, Stanislav. *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*. Brno : MU v Brně, 1999. 122 s. ISBN 80-210-2058-X.

Literární zdroje v anglickém jazyce

CRYSTAL, David. *How Language Works*. London : Penguin Books, 2007. 500 p. ISBN 978-0-141-01552-1.

JONES, Bruce. *Grand Prix 2009*. London : Sevenoaks, 2009. 127 p. ISBN 978-1-86200-607-2.

JONES, Bruce. *Grand Prix 2010*. London : Sevenoaks, 2010. 127 p. ISBN 978-1-86200-705-5.

PEPRNIK, Jaroslav. *English Lexicology*. Olomouc : Universita Palackeho v Olomouci, 2001. 186 p. ISBN 80-244-0265-3.

QUIRK, R. & GREENBAUM, S. *A Student's Grammar of the English Language – Appendix I*. London : Longman, 1990. 78 p.

VACHEK, Josef. *Chapters from Modern English Lexicology and Stylistics*. Praha : SPN, 1991. 221 p. ISBN 80-7066-337-5.

Literární zdroje v ruském jazyce

БЕЗДЕК, Ян и кол. *Пособие по лексикологии русского литературного языка*. Прага : СПН, 1974. 204 с.

ЛОТТЕ, Д. С. *Основы построения научно-технической терминологии*. Москва : Издательство академических наук СССР, 1961. 156 с.

ФОМИНА, М. И. *Лексика современного русского языка*. Москва : Высшая школа, 1973. 152 с.

ХИЛТОН, К. *Формула-1, поля сражений*. Москва : Издательство ФАИР, 2013. 328 с. ISBN 978-5-8183-1850-9.

ШИРОКОВА, А. Г. *Чешский язык*. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1961. 350 с.

Slovníky v českém jazyce

FILIPEC, Josef, DANEŠ, František, MACHAČ, Jaroslav, MEJSTŘÍK, Vladimír. *Slovník spisovné češtiny*. Praha : Academia, 2007. 647 s. ISBN 978-80-200-1080-3.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Český Těšín : LEDA, 2001. 752 s. ISBN 80-85927-85-3.

VEDRAL, J. *Anglicko-český motoristický slovník – 2. díl*. Praha : JTP, 2004. 68 s. ISBN 80-86261-40-9.

VEDRAL, J. *Anglicko-český motoristický slovník roku 1947 – 1. díl*. Praha : JTP, 2004. 60 s. ISBN 80-86261-40-9.

Slovníky v anglickém jazyce

GURALNIK, David. *Longman Dictionary of the English Language*. Harlow : Longman House, 1978. 1234 p. ISBN 0-582-55511-6.

MAYOR, Michael. *Longman Exams Dictionary*. Harlow : Pearson Longman, 2009. 1833 p. ISBN 978-1-4058-5137-4.

Slovníky v ruském jazyce

БРЕСТИНА, Б. С., ЗНАМЕНСКИЙ, А.А., ШУХГАЛЬТЕР, Л. Я. *Краткий политехнический словарь*. Москва : Государственное издательство технико-теоретической литературы, 1956. 1136 с.

ЕВГЕНЬЕВА, А.П. *Словарь русского языка I*. Москва : Русский язык, 1999а. 698 с. ISBN 5-200-02673-3.

ЕВГЕНЬЕВА, А.П. *Словарь русского языка II*. Москва : Русский язык, 1999б. 736 с. ISBN 5-200-02674-1.

ЕВГЕНЬЕВА, А.П. *Словарь русского языка III*. Москва : Русский язык, 1999в. 749 с. ISBN 5-200-02675-X.

ЕВГЕНЬЕВА, А.П. *Словарь русского языка IV*. Москва : Русский язык, 1999г. 795 с. ISBN 5-200-02676-8.

ФАСМЕР, Макс. *Этимологический словарь русского языка I*. Москва : Прогресс, 1986а. 573 с.

ФАСМЕР, Макс. *Этимологический словарь русского языка II*. Москва : Прогресс, 1986б. 671 с.

ФАСМЕР, Макс. *Этимологический словарь русского языка III*. Москва : Прогресс, 1987а. 830 с.

ФАСМЕР, Макс. *Этимологический словарь русского языка IV*. Москва : Прогресс, 1987б. 860 с.

ШИШКИНСКИЙ, А.П. *Новый англо-русский политехнический словарь*. Москва: Дом Славянской книги, 2013. 959 с. ISBN 978-5-91503-249-0.

Elektronické zdroje

Autosport+ [online]. 2000, poslední revize 29.11. 2015 [cit. 13. prosince 2015].

Dostupný z www: <<http://forix.autosport.com/main.php?l=0&k=0&c=1>>.

F1news.ru [online]. 1997, poslední revize 4.11. 2015 [cit. 4. listopadu 2015].

Dostupný z www: <<http://forix.autosport.com/main.php?l=0&k=0&c=1>>.

GPFI, s.r.o. [online]. 2014, poslední revize 2.11. 2015 [cit. 2. listopadu 2015].

Dostupný z www: <<http://gpfi.cz/>>.

Tata Communications – Formula 1 [online]. 2003, poslední revize 29.11. 2015 [cit.

2. prosince 2015]. Dostupný z www: <<http://www.formula1.com/>>.

Резюме

Эта бакалаврская работа занимается проблематикой лексики английского, русского и чешского языков в сфере мотоспорта, точнее Формулы 1. Работа состоит из двух частей – теоретической и практической, которые друг с другом связаны.

Теоретическая часть занимается определением лингвистической дисциплины под названием лексикология и способами увеличения словарного запаса английского, русского и чешского языков. Значительную роль здесь играют способы вхождения иностранных слов и их роль в развитии английского, русского и чешского языков. Также разбираются исторические связи, которые оказывали непосредственное влияние на развитие каждого из перечисленных языков.

Вторая глава теоретической части этой работы содержит краткое описание мотоспорта и одной из его ключевых дисциплин, которая называется Формула 1. Отдельные части глав посвящены описанию условий, в которых этот вид спорта развивался и которые могли повлиять на формирование лексики мотоспорта. В работу также включена таблица, изображающая национальное представительство гонщиков Америки, Великобритании, Чехии и России.

Практическая часть работы занимается сравнительным анализом избранных терминов во всех трёх языках с точки зрения этимологии, значения и орфографии. Результаты анализа показывают существенную разницу между аналитическими и синтетическими языками, именно вследствие того, что в английском языке термины имеют большое количество разных значений.

В состав практической части этой работы также входит трёхязычный терминологический словарь, который был проанализирован для того, чтобы узнать в какой мере английский язык влияет на русский и чешский языки. Результаты анализа показали, что количество англицизмов в словарном запасе исследованных славянских языков составляет в среднем 45 % из общего количества 197 проанализированных единиц. Однако, результаты не отвечают общепринятой тенденции считать, что русский язык использует англицизмы чаще (больше англицизмов) чем чешский язык, который образует для данных

внелингвистических фактов собственные лексические единицы, так как разница в количестве англицизмов без собственного домашнего эквивалента между русским и чешским языками составляла только 3 % из общего количества проанализированных единиц.

Summary

This bachelor thesis deals with issues concerning English, Russian and Czech vocabulary in the field of top motorsport, which is called Formula 1. The thesis consists of two parts – theoretical and practical, that thematically follow each other.

The theoretical part of the thesis focuses on the definition of a linguistic discipline called lexicology and on the process of word formation in English, Russian and Czech. The key role in this part of the thesis plays the process of borrowing and its position in the development of English, Russian and Czech languages. Historical links, that have affected the development of these languages, are described as well.

The second chapter of the theoretical part of the thesis pays attention to the brief description of the field of motorsport, especially one of its vital disciplines, that is called Formula 1. Individual subchapters outline the environment, in which this sport has been developing, and it also states the most common effects of the environment on the vocabulary in this field. A table expressing the national proportion of English, Russian and Czech speaking drivers is enclosed as well.

The practical part of this thesis deals with a comparative analysis of the selected terms in all three languages from the etymological, semantic and orthographical point of view. The results of the analysis show major differences between analytic and synthetic languages, that are mainly based on the great number of different meanings of the analysed term in English.

What is also included in the practical part of the thesis is a trilingual dictionary of terms, that served to an analysis trying to find out to what extent does English language influence Russian and Czech. The results of the analysis have shown that the number of Anglicisms in the vocabulary of the examined Slavic languages creates 45 % of all the 197 analysed units on average. However, the results do not respond to the generally valid trend which claims that Russian borrows words from English more often than Czech, as Czech language often creates its own lexical units for these extralinguistic realities. In contrast the difference between the number of Anglicisms without its own equivalent between Russian and Czech creates 3 % of the total sum of the analysed units.